

Dorota Kossakowska

Program wychowania przedszkolnego

Redaktor naczelny:

Tomasz Filipczuk

Autorka:

Dorota Kossakowska

Skład i łamanie, projekt okładki:

Dorota Sikora

ISBN 978-83-8336-001-0

Podręcznikarnia 2023

Telefon kontaktowy +48 88 315 57 75

e-mail: biuro@podrecznikarnia.pl

www.podrecznikarnia.pl

PODRĘCZNIKARNIA
Wydawnictwo Edukacyjne

EDUKACJA

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Wspieranie rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym	6
1.1. Cel wychowania przedszkolnego	6
1.2. Zadania profilaktyczno-wychowawcze przedszkola	6
1.3. Kompetencje kluczowe w odniesieniu do osiągnięć dziecka	7
2. Obszary rozwoju dziecka oraz sposoby realizacji zawartych w nich treści	10
2.1. Fizyczny obszar rozwoju dziecka – Sposoby realizacji treści z fizycznego obszaru rozwoju dziecka	10
2.2. Emocjonalny obszar rozwoju dziecka – Sposoby realizacji treści z emocjonalnego obszaru rozwoju dziecka	11
2.3. Społeczny obszar rozwoju dziecka – Sposoby realizacji treści ze społecznego obszaru rozwoju dziecka	12
2.4. Poznawczy obszar rozwoju dziecka – Sposoby realizacji treści z poznawczego obszaru rozwoju dziecka	12
3. Treści programowe oraz osiągnięcia dziecka	25
4. Organizacja zajęć dydaktyczno-wychowawczych	43
4.1. Ramowy rozkład dnia	43
4.2. Metody pracy	44
4.3. Formy pracy	46
4.4. Warunki lokalowe niezbędne do realizacji programu	46
4.5. Emocje w życiu dziecka	47
5. Przykładowe scenariusze zajęć dydaktycznych	48
6. Współpraca z rodzicami	58
7. Diagnozowanie osiągnięć rozwojowych dziecka	59
8. Indywidualizacja pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym	60
8.1. Wspomaganie dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	60
9. Ewaluacja programu	64
Bibliografia	65
Akty prawne	66

WSTĘP

„Nie zmuszaj dzieci do aktywności, lecz wyzwalaj ich aktywność.

Nie każ myśleć, lecz twórz warunki do myślenia.

Nie żądaj, lecz przekonuj.

Pozwól dziecku pytać i powoli rozwijać jego umysł tak, aby samo chciało wiedzieć...”

Janusz Korczak

Wprowadzona w 2017 r. nowa podstawa programowa wychowania przedszkolnego skłania nauczycieli do poszukiwania programów, które będą dostosowane do potrzeb i możliwości dziecka w wieku przedszkolnym. Tempo rozwoju dziecka w wieku 3-6 lat jest tak dynamiczne, że stawia przed nauczycielami odpowiedzialne zadania: podążanie za dzieckiem, rozpoznawanie jego potrzeb, stymulowanie procesów rozwojowych, tworzenie warunków do poznawania otaczającej rzeczywistości, wyzwianie aktywności dziecka i wspieranie go w sytuacjach trudnych. Przedszkole to miejsce, gdzie dziecko w warunkach bezpieczeństwa i akceptacji przygotowuje się do podjęcia nauki w szkole podstawowej. Dziecko rozpoczynające edukację przedszkolną reprezentuje określony zasób wiedzy i umiejętności. W przedszkolu ma szansę rozwinięcia swoich umiejętności i zdobycia nowych. Nauczyciel jako wnikliwy obserwator stoi przy dziecku wspierając jego działania, rozwija aktywność dziecka, umożliwia mu poznanie otaczającej rzeczywistości, tworzy warunki do czynienia dobra, wspiera w pokonywaniu trudności oraz pomaga w osiągnięciu sukcesu, który wpłynie na obecne i przyszłe życie dziecka.

Przygotowany Program wychowania przedszkolnego jest zgodny z obowiązującą podstawą programową wychowania przedszkolnego. Jest on przeznaczony do realizacji podczas pracy z dziećmi w wieku 3-6 lat. Wskazuje metody i formy pracy, które nauczyciel może wykorzystać podczas zajęć dydaktyczno-wychowawczych. Proponowany program zawiera szczegółowy zakres umiejętności jakie powinno reprezentować dziecko 3-4-letnie, 5-letnie i kończące przedszkole. W programie zwrócono uwagę na znaczenie emocji w życiu dziecka, wskazano potrzebę wyrabiania umiejętności rozpoznawania, nazywania i kontrolowania swoich emocji oraz rozpoznawania emocji innych osób. W programie zamieszczono też przykładowe scenariusze zajęć realizowanych zgodnie z Programem wychowania przedszkolnego.

Mam nadzieję, że Program wychowania przedszkolnego pomoże nauczycielom w planowaniu pracy dydaktyczno-wychowawczej i będzie inspiracją do wielu ciekawych działań.

Dorota Kossakowska

1. WSPIERANIE ROZWOJU DZIECKA

1.1. Cel wychowania przedszkolnego.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego zakłada, że „celem wychowania przedszkolnego jest wsparcie całościowego rozwoju dziecka. Wsparcie to realizowane jest przez proces opieki, wychowania i nauczania – uczenia się, co umożliwi dziecku odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenie doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra i piękna. W efekcie takiego wsparcia dziecko osiąga dojrzałość do podjęcia nauki na pierwszym etapie edukacji”. Wychowanie przedszkolne to proces, podczas którego dziecko powinno mieć okazję do rozwoju w fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym obszarze. Zabawa jako podstawowa forma działalności dziecka w wieku przedszkolnym, pozwoli mu na naturalne poznawanie otaczającej rzeczywistości oraz nauczenie się obowiązujących zasad. Wsparcie całościowego rozwoju dziecka oznacza, że należy mu zapewnić właściwą organizację zajęć, dobrać odpowiednie metody i formy pracy dostosowane do potrzeb i możliwości, aby w efekcie dziecko osiągnęło dojrzałość do podjęcia nauki w szkole. Cel wychowania przedszkolnego zawarty w podstawie programowej skłania nauczyciela do takiego organizowania doświadczeń, aby prowadziły one do odkrywania prawdy, dobra i piękna.

1.2. Zadania przedszkola.

1. Wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka poprzez organizację warunków sprzyjających nabywaniu doświadczeń w fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym obszarze jego rozwoju.
2. Tworzenie warunków umożliwiających dzieciom swobodny rozwój, zabawę i odpoczynek w poczuciu bezpieczeństwa.
3. Wspieranie aktywności dziecka podnoszącej poziom integracji sensorycznej i umiejętności korzystania z rozwijających się procesów poznawczych.
4. Zapewnienie prawidłowej organizacji warunków sprzyjających nabywaniu przez dzieci doświadczeń, które umożliwią im ciągłość procesów adaptacji oraz pomoc dzieciom rozwijającym się w sposób nieharmonijny, wolniejszy lub przyspieszony.
5. Wspieranie samodzielnej dziecięcej eksploracji świata, dobór treści adekwatnych do poziomu rozwoju dziecka, jego możliwości percepcyjnych, wyobrażeń i rozumowania, z poszanowaniem indywidualnych potrzeb i zainteresowań.
6. Wzmacnianie poczucia wartości, indywidualności, oryginalności dziecka oraz potrzeby tworzenia relacji osobowych i uczestnictwa w grupie.
7. Tworzenie sytuacji sprzyjających rozwojowi nawyków i zachowań prowadzących do samodzielności, dbania o zdrowie, sprawność ruchową i bezpieczeństwo, w tym bezpieczeństwo w ruchu drogowym.
8. Przygotowywanie do rozumienia emocji, uczuć własnych i innych ludzi oraz dbanie o zdrowie psychiczne, realizowane m.in. z wykorzystaniem naturalnych sytuacji, pojawiających

się w przedszkolu oraz sytuacji zadaniowych, uwzględniających treści adekwatne do intelektualnych możliwości i oczekiwań rozwojowych dzieci.

9. Tworzenie sytuacji edukacyjnych budujących wrażliwość dziecka, w tym wrażliwość estetyczną, w odniesieniu do wielu sfer aktywności człowieka: mowy, zachowania, ruchu, środowiska, ubioru, muzyki, tańca, śpiewu, teatru, plastyki.
10. Tworzenie warunków pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację otaczającej dziecko przyrody, stymulujących rozwój wrażliwości i umożliwiających poznanie wartości oraz norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego, adekwatnych do etapu rozwoju dziecka.
11. Tworzenie warunków umożliwiających bezpieczną, samodzielną eksplorację elementów techniki w otoczeniu, konstruowania, majsterkowania, planowania i podejmowania intencjonalnego działania, prezentowania wytworów swojej pracy.
12. Współdziałanie z rodzicami, różnymi środowiskami, organizacjami i instytucjami, uznanymi przez rodziców za źródło istotnych wartości, na rzecz tworzenia warunków umożliwiających rozwój tożsamości dziecka.
13. Kreowanie, wspólne z wymienionymi podmiotami, sytuacji prowadzących do poznania przez dziecko wartości i norm społecznych, których źródłem jest rodzina, grupa w przedszkolu, inne dorosłe osoby, w tym osoby starsze oraz rozwijania zachowań wynikających z wartości możliwych do zrozumienia na tym etapie rozwoju.
14. Systematyczne uzupełnianie, za zgodą rodziców, realizowanych treści wychowawczych o nowe zagadnienia, wynikające z pojawienia się w otoczeniu dziecka zmian i zjawisk istotnych dla jego bezpieczeństwa i harmonijnego rozwoju.
15. Systematyczne wspieranie rozwoju mechanizmów uczenia się dziecka, prowadzące do osiągnięcia przez nie poziomu umożliwiającego podjęcie nauki w szkole.
16. Organizowanie zajęć – zgodnie z potrzebami – umożliwiających dziecku poznawanie kultury i języka mniejszości narodowej.
17. Tworzenie sytuacji edukacyjnych sprzyjających budowaniu zainteresowania dziecka językiem obcym nowożytnym, chęci poznawania innych kultur.

Dziecko w wieku przedszkolnym jest przygotowane do tego, aby pod kierunkiem osób dorosłych poznawać świat, zdobywać umiejętności, doskonalić posiadane sprawności. Całościowy rozwój dziecka wspierają rodzice, opiekunowie, nauczyciele. Realizują to poprzez opiekę, wychowanie oraz nauczanie dziecka. Wsparcie ze strony dorosłych umożliwia dziecku poznanie własnych możliwości, zdobycie wiary we własne siły, zgromadzenie doświadczeń poprzez działanie. Rolą nauczyciela jest wspieranie dziecka w sytuacjach nauki, zabawy oraz wtedy, gdy pojawiają się trudności. Nauczyciel ma zapewnić poczucie bezpieczeństwa oraz zachęcić dziecko do współpracy.

1.3. Kompetencje kluczowe w odniesieniu do osiągnięć dziecka.

Dziecko w wieku przedszkolnym jest twórcze i ciekawe świata. Podejmuje różnorodne działania, eksperymentuje, poznaje otaczającą rzeczywistość polisensorycznie. Dzieci aktywnie uczestniczą w życiu rodzinnym, przedszkolnym, w środowisku społecznym i przyrodniczym. Podejmują zadania we wszystkich obszarach działalności. Zdobывают wiedzę, umiejętności, które stosują

w działaniach, przejawiają konkretne postawy. Nauczyciel wspiera dziecko we wszystkich jego działaniach. Wyposaża je w kompetencje kluczowe, które towarzyszą człowiekowi przez całe życie. Proces ich kształtowania rozpoczyna się uczestnictwem dziecka w różnych formach edukacji przedszkolnej. Kompetencje kluczowe wspierają rozwój osobisty, włączają w życie społeczne, pomagają w samorealizacji, zatrudnieniu. Stosując określenie „kompetencje kluczowe”, możemy powiedzieć, że jest to połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Wiedza to pojęcia, fakty, teorie, które pomagają zrozumieć określone zagadnienia. Umiejętności to zdolność korzystania z wiedzy, a postawa to gotowość do działania w określonych sytuacjach. Odpowiednie warunki i sposób realizacji podstawy programowej sprzyja kształtowaniu u dzieci kompetencji kluczowych. Odbywa się to poprzez organizację zajęć wspomagających rozwój dziecka, wykorzystywanie pobytu dziecka w przedszkolu na zajęcia kierowane i niekierowane, właściwe organizowanie zabawy w sali przedszkolnej i na placu zabaw. Wszystkie kompetencje kluczowe są jednakowo ważne. Nie da się wskazać kompetencji wiodącej, każda z nich ma swój udział w udanym życiu w społeczeństwie.

Wyróżniamy następujące kompetencje kluczowe:

1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.
2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności.
3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii.
4. Kompetencje cyfrowe.
5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.
6. Kompetencje obywatelskie.
7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości.
8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji to zdolność rozumienia, wyrażania, tworzenia i interpretowania faktów. Dokonujemy tego w mowie, piśmie, wykorzystując obrazy, dźwięki. Jest to zdolność porozumiewania się z innymi ludźmi.

Kompetencje w zakresie wielojęzyczności określają zdolność umiejętnego korzystania z różnych języków. Ważne jest umożliwienie dziecku doświadczenia inności i różnorodności językowej, kulturowej. Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym polega na prowadzeniu zabaw językowych, używaniu prostych zwrotów w języku obcym.

Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii jest to zdolność wykorzystywania myślenia i postrzegania matematycznego podczas zajęć matematycznych, ale również podczas rozwiązywania problemów życia codziennego.

Kompetencje cyfrowe to przede wszystkim odpowiednie korzystanie z technologii cyfrowych, które należy stosować do uczenia się, pracy oraz udziału w życiu społecznym. Zwraca się tutaj też uwagę na cyberbezpieczeństwo oraz problem własności intelektualnej.

Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się to zdolność do właściwego organizowania własnego procesu uczenia się, planowania swojej przyszłości zawodowej, zdolność do autorefleksji. Ma to również związek z umiejętnością pracy w zespole, odczuwania empatii oraz sposobem rozwiązywania problemów pojawiających się w grupie.

Kompetencje obywatelskie to przygotowanie dzieci do bycia dobrymi obywatelami, którzy są wrażliwi na potrzeby innych. Ważne jest też ukazanie potrzeby wolontariatu, uczenie odpowiedzialności za drugiego człowieka, zachęcanie do podejmowania działań na rzecz wspólnego dobra. To również zdolność aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim.

Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości to zdolność kreatywnego myślenia, rozwiązywania problemów, wcielania pomysłów w czyn. Kształtowanie w dziecku przekonania, że poradzi sobie w życiu, wykorzysta szanse i pomysły. W przedszkolu ważne jest zdobycie umiejętności planowania działań i wdrożenie do konsekwentnego ich realizowania.

Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej to wyrażanie własnych pomysłów, odczuwanie swojej roli w społeczeństwie. Dziecko uczy się wyrażania emocji korzystając z różnych środków ekspresji: muzyki, literatury, teatru. Ważne jest zachęcanie dzieci do brania udziału w inicjatywach związanych z poznawaniem i przeżywaniem kultury regionalnej i narodowej.

Kształtowanie kompetencji kluczowych w przedszkolu to wyposażenie dziecka w odpowiednią wiedzę oraz dostarczenie okazji, podczas których dziecko zdobędzie umiejętności, a także będzie miało możliwość działania, które ukształtują odpowiednie postawy. Przedstawione kompetencje kluczowe przyporządkowano do czterech obszarów rozwoju dziecka (fizycznego, społecznego, emocjonalnego, poznawczego), które są zawarte w podstawie programowej wychowania przedszkolnego. Kształtowanie kompetencji kluczowych dziecka w wieku przedszkolnym jest zaspokojeniem jego naturalnych potrzeb. Zakresy kompetencji przenikają się. Ważne jest, aby nauczyciel zadbał o to, by były one spójne z aktywnością dziecka i aby wykorzystał on każdą sytuację do rozwijania kompetencji kluczowych. Znajomość charakterystyki każdej z ośmiu kompetencji pozwoli nauczycielowi w sposób świadomy i planowy je rozwijać. Pozwoli dostosować metody i formy realizacji treści do możliwości dziecka, jego zasobu wiedzy, umiejętności, doświadczeń.

2. OBSZARY ROZWOJU DZIECKA ORAZ SPOSOBY REALIZACJI ZAWARTYCH W NICH TREŚCI

2.1. Fizyczny obszar rozwoju dziecka

Sprawność fizyczna odgrywa ważną rolę w prawidłowym rozwoju dziecka we wszystkich jego sferach. W przedszkolu dziecko uczy się jak należy odżywiać się, dbać o higienę, poznaje sposoby aktywnego spędzania wolnego czasu. Zdrowe dziecko wykazuje naturalną potrzebę ruchu, chce biegać, pokonywać przeszkody. Dbając o prawidłowy rozwój fizyczny dziecka należy stworzyć bezpieczne warunki zabaw ruchowych, szczególnie na placu zabaw. W sali przedszkolnej w zależności od wieku dziecka proponujemy zabawy ruchowe, ćwiczenia poranne, zajęcia z gimnastyki w formie naśladowczej. Zalecane jest też wykorzystywanie w zajęciach ruchowych, różnorodnych przyborów oraz muzyki.

Sposoby realizacji treści z fizycznego obszaru rozwoju dziecka

- zabawy ruchowe uwzględniające różne formy ruchu: orientacyjno-porządkowe, bieżne, z elementem równowagi, z elementem czworakowania, z elementem skoku, z elementem rzutu, z elementem wspinania się – zabawy kształtują orientację w schemacie własnego ciała, doskonałą orientację w przestrzeni, ćwiczą pamięć,
- ćwiczenia poranne, ćwiczenia gimnastyczne – rozwijają ogólną sprawność ruchową, orientację przestrzenną, koordynację wzrokowo-ruchową,
- gry i zabawy na świeżym powietrzu – rozwijają ogólną sprawność fizyczną, uczą rywalizacji, ćwiczą umiejętność współdziałania w zespole,
- zabawy prowadzone Metodą Weroniki Sherborne – ćwiczą orientację w przestrzeni, koordynację ruchów, uczą współpracy w grupie,
- gimnastyka twórcza Rudolfa Labana – ćwiczenia są okazją do spontanicznej aktywności, pomagają rozładować nadmiar energii, wyciszają.

2.2 Emocjonalny obszar rozwoju dziecka

Dziecko podczas pobytu w przedszkolu uczy się pozytywnych kontaktów z otoczeniem oraz rozpoznawania i nazywania emocji swoich i kolegów. Ważne też jest nauczenie dziecka rozwiązywania konfliktów w sposób społecznie akceptowany oraz przestrzegania ustalonego wspólnie kodeksu grupowego. Nauczyciel w czasie codziennej obserwacji dziecka podczas zabawy swobodnej, zajęć dydaktycznych, ma możliwość wychwycenia momentów dla dziecka trudnych (konflikty z rówieśnikami, zachowania nieadekwatne do sytuacji) i podjęcia odpowiednich działań pomocowych. Na szczególną uwagę zasługują dzieci nieśmiałe, o specjalnych potrzebach edukacyjnych, które same nie są w stanie poradzić sobie w grupie rówieśniczej. Potrzebują zachęty, wsparcia ze strony nauczyciela i grupy rówieśniczej. Wszystkie dzieci potrzebują chwa-

lenia, zauważania pozytywnych zachowań. Pobyt dziecka w przedszkolu to czas zdobywania nowych doświadczeń, odnoszenia sukcesów, ale również czas porażek. Gry i zabawy ze współzawodnictwem są okazją do odnoszenia sukcesów i porażek. Takie doświadczenia kształtują odporność emocjonalną dziecka. Dzieci uczą się panowania nad złością, zauważają, że zwycięstwo lub porażka może dotyczyć każdego gracza.

Sposoby realizacji treści z emocjonalnego obszaru rozwoju dziecka:

- prace plastyczne – dają możliwość wyrażenia swoich emocji, uczuć, rozwijają wyobraźnię (wykonywanie prac plastycznych, z wykorzystaniem różnych technik plastycznych),
- wystawa prac dzieci – obserwacja wszystkich prac sprzyja wyrażaniu odczuć związanych z prezentowanymi pracami,
- zabawy tematyczne – umożliwiają dziecku odgrywanie ról, pozwalają na wyrażanie emocji,
- inscenizacje, zabawy pantomimiczne – rozwijają wyobraźnię, budzą wiarę we własne siły, uczą współdziałania w zespole,
- wykonywanie prac użytecznych – wywołuje pozytywne emocje związane ze sprawianiem komuś przyjemności (upominki rodzicom, dziadkom),
- zabawy badawcze – wywołują emocje wiążące się z samodzielnym dokonywaniem odkryć,
- utwory literatury (opowiadania, wiersze) – umożliwiają dziecku dokonywanie oceny zachowania bohatera, wczucie się w jego rolę (słuchanie zawartych w przewodnikach metodycznych wierszy, opowiadań),
- historyjki obrazkowe – dają dziecku możliwość wyjaśnienia przyczyny i skutku zachowania, podania przykładu właściwego zachowania

2.3. Społeczny obszar rozwoju dziecka

Przedszkole przygotowuje dzieci do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Umożliwia zaspokojenie potrzeby kontaktu z innymi dziećmi. Dziecko rozwija swoje doświadczenia społeczne i emocjonalne. Podstawową formą działalności dziecka w wieku przedszkolnym jest zabawa. Odgrywa ona ważną rolę w kształtowaniu relacji społecznych. Wymaga od dziecka przestrzegania ustalonych zasad, uczy określonych form zachowania, dzielenia się zabawkami, panowania nad własnymi emocjami, rozpoznawania co jest dobre, a co złe.

Sposoby realizacji treści ze społecznego obszaru rozwoju dziecka:

- zabawy indywidualne – służą dostrzeganiu przez dziecko swoich możliwości, pozwalają na rozwój relacji koleżeńskich,
- prace w grupie – uczą dzieci współpracy w planowaniu i realizowaniu zadania,
- gry dydaktyczne – uczą przestrzegania ustalonych zasad i reguł,
- zabawy tematyczne – umożliwiają odtwarzanie ról społecznych,
- słuchanie bajek, opowiadań, wierszy – pozwala na poznanie różnych sytuacji z życia społecznego, umożliwia dokonywanie oceny bohaterów,
- scenki dramatowe – umożliwiają dzieciom odegranie konkretnych sytuacji, zaprezentowanie różnych emocji,

- inscenizacje i przedstawienia – dzieci uczą się wiary we własne możliwości, przestrzegania zasad pracy w zespole, mają możliwość zaprezentowania swoich umiejętności przed publicznością,
- dyżury – uczą sumiennego wykonywania obowiązków, odpowiedzialności za podjęte działania.

2.4. Poznawczy obszar rozwoju dziecka

Dzieciom w wieku przedszkolnym należy stwarzać okazje do wielozmysłowego poznawania świata. Poprzez działanie dziecko rozwija procesy poznawcze. Doświadczenia zdobyte podczas zabawy, zajęć dydaktycznych, prac porządkowych oraz spotkań organizowanych z różnych okazji, sprzyjają tworzeniu przez dzieci wyobrażeń o otaczającym świecie. Przedszkole wspomaga dzieci w rozwijaniu uzdolnień oraz czynności intelektualnych potrzebnych w dalszej edukacji. Stwarza warunki do nauki i zabawy uwzględniając potrzeby i możliwości wszystkich dzieci.

Sposoby realizacji treści z poznawczego obszaru rozwoju dziecka:

- praca z utworem literackim (wiersz, opowiadanie) – umożliwia wypowiedanie się na temat utworu, rozwija wyobraźnię, pamięć, wzbogaca wiedzę, uczy wyciągania wniosków (słuchanie wierszy, opowiadań, wypowiedzi na temat zachowania ich bohaterów),
- historyjki obrazkowe – rozwijają myślenie przyczynowo-skutkowe, wyobraźnię, umożliwiają wypowiedanie się na określony temat,
- praca z ilustracją (obrazkiem) – pobudza do obserwacji, doskonali percepcję wzrokową, rozwija mowę, ułatwia wprowadzanie nazw przedmiotów, utrwała znajomość nazw przedmiotów znanych (wypowiedzi na temat wyglądu postaci, szukanie różnic występujących na obrazkach),
- zabawy dydaktyczne – umożliwiają dziecku wyodrębnienie cech przedmiotów, ich porównanie i grupowanie, służą one również utrwaleniu poznanych wiadomości,
- zabawy badawcze – zachęcają do wnikliwej obserwacji, umożliwiają wyciągnięcie wniosków z obserwowanych badań, sprzyjają rozwijaniu logicznego myślenia,
- zabawy konstrukcyjne – rozwijają wyobraźnię przestrzenną, postawę twórczą (budowanie domów, zabawek),
- zabawy ruchowe – ćwiczą pamięć, uczą zasad,
- zabawy tematyczne – umożliwiają odgrywanie ról dorosłych (odgrywanie ról bohaterów filmów, bajek),
- zabawy manipulacyjne – służą usprawnianiu motoryki,
- ćwiczenia graficzne – kształtują płynność ruchów, zmniejszają napięcie mięśniowe, kształtują koordynację wzrokowo – ruchową (ozdabianie ramek, rysowanie po śladzie),
- uroczystości organizowane w przedszkolu – ćwiczą pamięć, uczą planowania pracy w grupie,
- rozwiązywanie i układanie zagadek – rozwijają logiczne myślenie, uwagę, wyobraźnię, spostrzegawczość,
- wycieczki, spacer – pozwalają na obserwację naturalnego środowiska, wywołują chęć poznawania nowych rzeczy, uczą zadawania pytań,

- rymowanki – służą utrwalaniu kolejności dni tygodnia, pór roku, miesięcy,
- kąciki książki – obcowanie z książką rozwija zainteresowania czytelnicze, wyobraźnię, wzbogaca zasób słownictwa dziecka, wyzwala chęć nauki czytania i pisanie, rozwija myślenie przyczynowo-skutkowe, zachęca do wypowiadania się,
- gry, loteryjki – wdrażają do przestrzegania ustalonych zasad, rozwijają logiczne myślenie, spostrzegawczość,
- prace plastyczne – doskonalą sprawność manualną, ćwiczą koordynację wzrokowo-ruchową, uczą nowych technik plastycznych, ćwiczą pamięć, uczą orientacji na kartce, (prace na wybrane tematy z wykorzystaniem różnorodnych technik plastycznych),
- ćwiczenia ortofoniczne – służą usprawnianiu narządów mowy,
- śpiewanie piosenek – ćwiczy pamięć, słuch, służy umuzykalnianiu dzieci,
- opowieść ruchowa – dzieci rozwijają postawę twórczą, są aktywne,
- nauka tańca – dzieci rozwijają się ruchowo, ćwiczą pamięć, płynność ruchów,
- słuchanie utworów muzycznych – rozwija się umiejętność skupiania uwagi, uwrażliwia dzieci na piękno muzyki,
- baśnie, legendy – dzieci poznają przeszłość ojczyzny, kształtuje się postawa patriotyczna,
- filmy, wystawy, fotografie – umożliwiają poznanie ciekawych miejsc Polski i świata,
- kąciki regionalne – ułatwiają poznanie regionu, w którym dziecko mieszka.

Obszar rozwoju dziecka	Osiągnięcia dziecka na koniecycho-wania przedszkolnego	Rozwijane kompetencje kluczowe
FIZYCZNY	zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie wykonuje podstawowe czynności higieniczne;	1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.
	wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł;	1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.
	spożywa posiłki z użyciem sztućców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku;	1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.
	komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.;	1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.
	uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne;	3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Program wychowania przedszkolnego

FIZYCZNY	inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny;	<ol style="list-style-type: none"> 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości
	wykonuje czynności, takie jak: sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	wykonuje podstawowe ćwiczenia kształtujące nawyk utrzymania prawidłowej postawy ciała;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.
	wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych, takich jak czytanie i pisanie.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.
EMOCJONALNY	rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	szanuje emocje swoje i innych osób;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

EMOCJONALNY	<p>przeżywa emocje w sposób umożliwiający mu adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych;</p>	<p>1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.</p>
	<p>przedstawia swoje emocje i uczucia, używając charakterystycznych dla dziecka form wyrazu;</p>	<p>1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.</p>
	<p>rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, że rozstanie takie bywa dłuższe lub krótsze;</p>	<p>1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.</p>
	<p>rozdzieli emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie;</p>	<p>1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.</p>
	<p>szuka wsparcia w sytuacjach trudnych dla niego emocjonalnie; wdraża swoje własne strategie, wspierane przez osoby dorosłe lub rówieśników;</p>	<p>1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.</p>

Program wychowania przedszkolnego

EMOCJONALNY	zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, panuje nad nieprzyjemną emocją, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub innej sytuacji;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	dostrzega, że zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, przejawia w stosunku do nich życzliwość i troskę;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości
	dostrzega emocjonalną wartość otoczenia przyrodniczego jako źródła satysfakcji estetycznej.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
SPOŁECZNY	przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 6. Kompetencje obywatelskie. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości.
	odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej;	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 6. Kompetencje obywatelskie. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości.

SPOŁECZNY	<p>posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem;</p>	<p>1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie.</p>
	<p>używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania;</p>	<p>1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie.</p>
	<p>ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku;</p>	<p>1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości.</p>
	<p>nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkowość, przyjaźń, radość;</p>	<p>1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.</p>
	<p>respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby;</p>	<p>1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie.</p>
	<p>obdarza uwagę inne dzieci i osoby dorosłe;</p>	<p>1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie.</p>
	<p>komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne; wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy.</p>	<p>1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności. 6. Kompetencje obywatelskie. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości.</p>

Program wychowania przedszkolnego

POZNAWCZY	<p>wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzyw i materiału naturalnego;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	<p>wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyraźnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. 4. Kompetencje cyfrowe. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.
	<p>odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości; byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. 4. Kompetencje cyfrowe. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	<p>rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności. 4. Kompetencje cyfrowe. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

POZNAWCZY	<p>odpowiada na pytania, opowiada o zdarzeniach z przedszkola, objaśnia kolejność zdarzeń w prostych historyjkach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wierszyki, układa i rozwiązuje zagadki;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. 6. Kompetencje obywatelskie. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	<p>wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom, nazywa je, tworzy żarty językowe i sytuacyjne, uważnie słucha i nadaje znaczenie swym doświadczeniom;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości
	<p>eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem, reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu; wyraża emocje i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu, np. hymn przedszkola, charakterystyczne dla uroczystości narodowych (hymn narodowy), potrzebne do organizacji uroczystości np. Dnia Babci i Dziadka, święta przedszkolaka (piosenki okazjonalne) i inne; w skupieniu słucha muzyki;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności. 4. Kompetencje cyfrowe. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Program wychowania przedszkolnego

POZNAWCZY	<p>wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp., tworzy proste i złożone znaki, nadając im znaczenie, odkrywa w nich fragmenty wybranych liter, cyfr, kreśli wybrane litery i cyfry na gładkiej kartce papieru, wyjaśnia sposób powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, samodzielnie planuje ruch przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery i innych w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury, określa kierunki i miejsca na kartce papieru;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	<p>czyta obrazy, wyodrębnia i nazywa ich elementy, nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	<p>wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flaga, hymn), nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowia, legendach, bajkach, np. o smoku wawelskim, orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności. 6. Kompetencje obywatelskie. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości.
	<p>wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagi na wybraną cechę;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. 4. Kompetencje cyfrowe. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

POZNAWCZY	<p>klasyfikuje przedmioty według: wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarza układy przedmiotów i tworzy własne, nadając im znaczenie, rozróżnia podstawowe figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt);</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. 4. Kompetencje cyfrowe. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	<p>eksperymentuje, szacuje, przewiduje, dokonuje pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. 4. Kompetencje cyfrowe. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	<p>określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. 4. Kompetencje cyfrowe. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

POZNAWCZY	<p>przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, prac porządkowych, ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty, odróżnia liczenie błędne od poprawnego;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. 4. Kompetencje cyfrowe. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	<p>posługuje się w zabawie i w trakcie wykonywania innych czynności pojęciami dotyczącymi następstwa czasu np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, w tym nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. 4. Kompetencje cyfrowe. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	<p>rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominałach, porządkuje je, rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. 4. Kompetencje cyfrowe. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

POZNAWCZY	<p>posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych, np. tęcza, deszcz, burza, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamrażanie wody, dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, ziół;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. 4. Kompetencje cyfrowe. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	<p>podejmuje samodzielną aktywność poznawczą np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii itd.;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. 4. Kompetencje cyfrowe. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	<p>wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
	<p>rozumie bardzo proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie; uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych; używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności; powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Program wychowania przedszkolnego

	<p>reaguje na proste polecenie w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem; zna godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej;</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
<p>POZNAWCZY</p>	<p>reaguje na proste polecenie w języku regionalnym – kaszubskim, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem, zna godło (symbol) swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. 2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności. 5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się. 6. Kompetencje obywatelskie. 8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

3. TREŚCI PROGRAMOWE ORAZ OSIĄGNIĘCIA DZIECKA

Obszar rozwoju dziecka i zakładane efekty	3-4-latki	5-latki	6-latki
FIZYCZNY			
1. Zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie wykonuje podstawowe czynności higieniczne;	<ul style="list-style-type: none"> - sygnalizuje potrzeby fizjologiczne - myje ręce przed posiłkami, po pobycie w toalecie i zabawach na podwórku - podejmuje próby samodzielnego mycia zębów 	<ul style="list-style-type: none"> - rozbiera się i ubiera przed załatwieniem i po załatwieniu potrzeby fizjologicznej - samodzielnie myje ręce mydłem - dba o czystość nosa 	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie, co to znaczy dbać higienę osobistą - odkręca i zakręca kran - myje ręce mydłem - samodzielnie myje zęby
2. Wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł;	<ul style="list-style-type: none"> - rozbiera się, zdejmuje buty - rozpiną guziki - układa ubrania w odpowiednim miejscu w szatni - zakłada buty z pomocą nauczyciela 	<ul style="list-style-type: none"> - ubiera się i rozbiera, zakłada i zdejmuje buty - rozpiną i zapina guziki - utrzymuje w czystości odzież i obuwie - rozpoznaje swoje rzeczy wśród innych 	<ul style="list-style-type: none"> - wiąże sznurowadła - stosuje prawidłową kolejność przy ubieraniu się, dba o rzeczy osobiste - ubiera się odpowiednio do panujących warunków atmosferycznych - zwraca uwagę na estetyczny wygląd
3. Spożywa posiłki z użyciem sztućców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku;	<ul style="list-style-type: none"> - podczas posiłków posługuje się łyżką, podejmuje próby posługiwania się widelcem - zna zasady zachowania podczas spożywania posiłków - rozumie potrzebę spożywania warzyw i owoców - wyrzuca śmieci do kosza 	<ul style="list-style-type: none"> - posługuje się łyżką i widelcem - nakrywa do stołu - zna i stosuje się do zasad obowiązujących podczas spożywania posiłków - rozumie konieczność ograniczania słodyczy - potrafi przezwyciężyć niechęć do próbowania nieznanych potraw - dokładnie przeżuwa jedzenie - potrafi przygotować proste kanapki - segreguje odpady podczas sprzątnięcia po posiłku 	<ul style="list-style-type: none"> - sprawnie posługuje się sztućcami - korzysta z serwetek - nakrywa do stołu i sprząta po posiłku - pełni obowiązki dyżurnego - wykazuje inicjatywę w porządkowaniu sali - potrafi wymienić zdrowe produkty oraz te, których spożycie należy ograniczyć - zna sposoby przechowywania żywności - potrafi nalać napój do szklanki

Program wychowania przedszkolnego

<p>4. Komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - sygnalizuje potrzebę relaksu, korzysta z poobiedniego odpoczynku - sygnalizuje nauczycielowi złe samopoczucie - używa umiarkowanego głosu 	<ul style="list-style-type: none"> - odpoczywa przy muzyce relaksacyjnej, słucha bajek - rozumie konieczność przyjmowania leków w czasie choroby - zna nazwy zawodów osób zajmujących się chorym (lekarz, pielęgniarka, ratownik medyczny) - porozumiewa się z rówieśnikami umiarkowanym głosem 	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie potrzebę odpoczynku jako jednego z elementów zdrowego stylu życia - dostrzega w swoim otoczeniu osoby chore - zna wybrane specjalności lekarskie (okulista, laryngolog, stomatolog, pediatra) - rozumie rolę lekarza w procesie diagnozowania choroby i powracania do zdrowia - rozumie szkodliwy wpływ hałasu na zdrowie człowieka
<p>5. Uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przybarami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w spacerach, zabawach na placu zabaw, zabawach ruchowych: orientacyjno-porządkowych, bieżnych, z elementem czworakowania, skoku - uczestniczy w zabawach rytmicznych, opowieściach ruchowych - próbuje samodzielnie organizować czas na placu zabaw 	<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w spacerach, ćwiczeniach gimnastycznych, zabawach ruchowych: orientacyjno-porządkowych, bieżnych, z elementem czworakowania, skoku, podskoku, rzutu, chwytania, z elementem tocznia - zna zasady bezpiecznej zabawy - zna sporty letnie i zimowe - samodzielnie podejmuje aktywność ruchową na placu zabaw 	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie znaczenie ruchu dla zdrowia człowieka - organizuje zabawy ruchowe - wykonuje improwizacje ruchowe do muzyki - podejmuje sportową rywalizację, akceptuje wynik rywalizacji - współdziała z rówieśnikami podczas samodzielnie organizowanych zabaw ruchowych - zna zasady bezpiecznej zabawy i przestrzega ustalonych zasad

<p>6. Inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w zabawach konstrukcyjnych - tworzy budowle z różnorodnych materiałów (klocki, piasek) - łączy elementy za pomocą kleju - wie do czego służą nożyczki 	<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w zabawach konstrukcyjnych, podczas których wykorzystuje zdobytą wcześniej wiedzę (łączenie różnorodnych pasujących do siebie elementów wg instrukcji) - tworzy z materiału przyrodniczego – łączy elementy za pomocą kleju, taśmy, zszywacza - porządkuje stanowisko pracy - wie do czego służy młotek, gwoździe, papier ścierny 	<ul style="list-style-type: none"> - tworzy konstrukcje według instrukcji i według własnego pomysłu - wybiera rodzaj materiału do tworzenia oraz potrzebne do tego narzędzia - nazywa wykonywane podczas tworzenia czynności - współdziała z rówieśnikami podczas porządkowania stanowiska pracy - rozróżnia materiały: metal, drewno, szkło
<p>7. Wykonuje czynności, takie jak: sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - porządkuje zabawki, odkłada je na wyznaczone w sali miejsce - wykonuje rzuty do celu - chwyta i toczy przedmioty - wykonuje czynności wymagające użycia dłoni: lepienie z plasteliny, masy solnej, rwanie papieru, bibuły - przekłada przedmioty z ręki do ręki - rysuje kredkami - maluje palcami, całą dłonią, wata, gąbką - stempluje korkiem - prawidłowo trzyma kredkę 	<ul style="list-style-type: none"> - porządkuje, segreguje zabawki - wykonuje rzuty do celu prawą i lewą ręką - chwyta i toczy przedmioty - manipuluje przedmiotami przekładając je z ręki do ręki - wykonuje czynności wymagające użycia dłoni: lepienie z materiałów plastycznych, wycinanie, wydzieranie - przekłada drobne przedmioty z naczynia do naczynia za pomocą spinaczy do bielizny, pęsety, łyżki - rysuje świecą, patykiem - maluje pędzlem - kalkuje - używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia - rysuje według wzoru - kreśli elementy literopodobne - wykonuje precyzyjne ruchy dłoni (zbieranie drobnych elementów, ubieranie lalek) 	<ul style="list-style-type: none"> - z własnej inicjatywy porządkuje zabawki, - rozumie konieczność utrzymania porządku w swoim otoczeniu - samodzielnie podejmuje próby wycinania, wydzierania i tworzenia prac plastycznych według własnego pomysłu - rysuje szlaczki, ornamenty, łączy punkty - tworzy makiety budynków, ulic z wykorzystaniem surowców wtórnych - pisze po śladzie - pisze samodzielnie szlaczki literopodobne na różnej fakturze - kreśli elementy literopodobne różnej wielkości - rysuje „pod dyktando” - prawidłowo planuje i zapętnia przestrzeń papieru o różnym formacie - podejmuje pierwsze próby pisania

Program wychowania przedszkolnego

<p>8. Wykonuje podstawowe ćwiczenia kształtujące nawyk utrzymania prawidłowej postawy ciała;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w zabawach ruchowych ćwiczących różne partie mięśni - prawidłowo siedzi na krześle i na dywanie (siad skrzyżny) 	<ul style="list-style-type: none"> - wykonuje proponowane przez nauczyciela ćwiczenia ruchowe - pokonuje przeszkody (tor przeszkód) 	<ul style="list-style-type: none"> - wykonuje ćwiczenia proponowane przez nauczyciela, proponuje własne ćwiczenia - zachowuje koordynację podczas biegu, skoków
<p>9. Wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych, takich jak czytanie i pisanie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wykonuje czynności manipulacyjne (lepienie, rwanie, zgniatanie papieru, nawlekanie koraliki) - ćwiczy koordynację wzrokowo-ruchową (układanie puzzli) - prawidłowo trzyma kredkę - nabywa sprawność manualną poprzez lepienie z plasteliny, rwanie papieru - kreśli w powietrzu koła, linie proste od góry do dołu, fale - naśladuje ruchy wykonywane przez nauczyciela - odtwarza ruchem ciała sposób poruszania się zwierząt - uczestniczy w zabawach ruchowych, wykonuje czynności samoobsługowe rozwijające sprawność całego ciała 	<ul style="list-style-type: none"> - wykonuje czynności manipulacyjne (lepienie z różnych mas plastycznych, wydzieranie papieru, cięcie po wyznaczonej linii) - ćwiczy koordynację wzrokowo-ruchową (układanie puzzli, powtarzanie ruchów nauczyciela lub innego dziecka) - koloruje prawidłowo trzymając narzędzie pisarskie - kreśli elementy literopodobne na różnych płaszczyznach - rysuje elementy według wzoru, kalkuje - właściwie gospodaruje przestrzenią kartki - określa górę i dół kartki, prawą i lewą stronę - powtarza ruchy nauczyciela i innych dzieci - uczestniczy w zabawach ruchowych, ćwiczeniach gimnastycznych rozwijających sprawność ciała - rozpoznaje i zapamiętuje co jest przedstawione na obrazkach 	<ul style="list-style-type: none"> - sprawnie wykonuje czynności manipulacyjne (lepienie, wydzieranie, zgniatanie papieru jedną ręką, cięcie po linii, wycinanie wzorów) - ćwiczy koordynację wzrokowo-ruchową (układanie puzzli, powtarzanie ruchów nauczyciela, innego dziecka, proponowanie własnych układów ruchowych) - poprawnie posługuje się przyborami do pisania - zachowuje kierunek pisania od strony lewej do prawej - kreśli elementy w ograniczonej przestrzeni (linie pionowe, poziome, ukośne, faliste) - rysuje elementy „pod dyktando” - właściwie gospodaruje przestrzenią dużej i małej kartki - wykonuje ćwiczenia gimnastyczne proponowane przez nauczyciela, zgłasza własne propozycje ćwiczeń rozwijających sprawność całego ciała

EMOCJONALNY			
1. Rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem;	<ul style="list-style-type: none"> - podejmuje próby nazywania swoich emocji – radość, smutek, złość 	<ul style="list-style-type: none"> - podejmuje próby zrozumienia własnego zachowania - podejmuje próby określenia swoich emocji - rozpoznaje przedstawiony symbolicznie smutek, radość, złość, strach 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje zmiany uczuć w różnych okolicznościach - nazywa i wyraża uczucia za pomocą różnych środków wyrazu - wyraża uczucia w sposób, który nie rani innych - potrafi kontrolować własne zachowania
2. Szanuje emocje swoje i innych osób;	<ul style="list-style-type: none"> - próbuje odróżnić emocje pozytywne od negatywnych 	<ul style="list-style-type: none"> - próbuje rozpoznawać i nazywać emocje przyjemne i nieprzyjemne u siebie i innych 	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie, że każdy czasem jest smutny, wesoły, zły - akceptuje wszystkie emocje – również trudne – u siebie i innych
3. Przeżywa emocje w sposób umożliwiający mu adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych;	<ul style="list-style-type: none"> - wyraża emocje w sposób werbalny i niewerbalny 	<ul style="list-style-type: none"> - próbuje opanować silnie działające emocje - stara się opanować działanie pod wpływem impulsu - prosi innych o pomoc 	<ul style="list-style-type: none"> - umie rozładować negatywne emocje w sposób akceptowany społecznie - akceptuje grupę rówieśniczą
4. Przedstawia swoje emocje i uczucia, używając charakterystycznych dla dziecka form wyrazu;	<ul style="list-style-type: none"> - wyraża emocje poprzez ruch 	<ul style="list-style-type: none"> - wyraża swoje emocje przy pomocy technik teatralnych, plastycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyraża emocje za pomocą technik plastycznych, dramatycznych
5. Rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, że rozstanie takie bywa dłuższe lub krótsze;	<ul style="list-style-type: none"> - podejmuje próby radzenia z rozstaniem z rodzicami 	<ul style="list-style-type: none"> - czuje się bezpiecznie podczas pobytu w przedszkolu 	<ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie radzi sobie z rozstaniem
6. Rozróżnia emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie;	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa emocje wyrażone przez innych, pokazane na ilustracji – radość, smutek, złość 	<ul style="list-style-type: none"> - współczuje osobom smutnym - odczuwa radość ze wspólnej zabawy z kolegami, dumę ze wspólnej realizacji przedsięwzięć 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje swoje mocne i słabe strony - zna emocje i uczucia przyjemne – radość, miłość, przywiązanie i nieprzyjemne – złość, gniew, niechęć, wstyd

Program wychowania przedszkolnego

7. Szuka wsparcia w sytuacjach trudnych dla niego emocjonalnie; wdraża swoje własne strategie, wspierane przez osoby dorosłe lub rówieśników;	<ul style="list-style-type: none"> - zwraca się o pomoc do nauczyciela i innych osób dorosłych pracujących w przedszkolu 	<ul style="list-style-type: none"> - preferuje kontakt z wybranymi dziećmi - prosi o pomoc nauczyciela i kolegów 	<ul style="list-style-type: none"> - wyraża swoje emocje poprzez prace plastyczne, zabawy muzyczne - ma ograniczone zaufanie do osób nieznanym
8. Zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, panuje nad nieprzyjemną emocją, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub innej sytuacji;	<ul style="list-style-type: none"> - czeka na swoją kolej podczas gier i zabaw 	<ul style="list-style-type: none"> - ćwiczy cierpliwość - wyraża emocje w bezpieczny sposób (np. zginiatanie kartki, rysowanie złości) 	<ul style="list-style-type: none"> - zna i stosuje sposoby rozładowania nieprzyjemnych emocji
9. Wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia;	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie, że inni ludzie odczuwają różne emocje 	<ul style="list-style-type: none"> - pociesza osoby smutne - potrafi nazwać emocje innych osób 	<ul style="list-style-type: none"> - właściwie reaguje na sukcesy i porażki - właściwie reaguje na przejawy emocji innych osób
10. Dostrzega, że zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, przejawia w stosunku do nich życzliwość i troskę;	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega w swoim otoczeniu zwierzęta - wie, że zwierzęta to żywe istoty 	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że zwierzęta potrzebują opieki - zna potrzeby zwierząt domowych 	<ul style="list-style-type: none"> - dba o rośliny i zwierzęta w najbliższym otoczeniu - jest wrażliwe na krzywdę zwierząt - wie co robi weterynarz
11. Dostrzega emocjonalną wartość otoczenia przyrodniczego jako źródła satysfakcji estetycznej.	<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w spacerach, wycieczkach, dostrzega piękno przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że człowiek jest częścią przyrody - rozpoznaje dźwięki przyrody (śpiew ptaków, szum wiatru) 	<ul style="list-style-type: none"> - zachowuje właściwą postawę wobec przyrody, szanuje ją - odczuwa radość w obcowaniu z przyrodą
SPOŁECZNY			
1. Przejawia poczucie własnej wartości jako osoby, wyraża szacunek wobec innych osób i przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze;	<ul style="list-style-type: none"> - posiada wiedzę o sobie i najbliższych sobie osobach (mama, tata, siostra, brat, dziadek, babcia) - poznaje imiona rówieśników - zna osoby pracujące w przedszkolu (nauczyciel, woźna, kucharka) 	<ul style="list-style-type: none"> - nawiązuje przyjacielskie, serdeczne relacje z rówieśnikami - dzieli się zabawkami z innymi dziećmi - szanuje pracę osób dorosłych 	<ul style="list-style-type: none"> - ze zrozumieniem odnosi się do problemów innych - szanuje wytwory pracy innych osób - współdziała z rówieśnikami w zabawie - ma bliskich kolegów

<p>2. Odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że jest członkiem rodziny - identyfikuje się z grupą chłopców, dziewczynek - dostrzega różnice płci 	<ul style="list-style-type: none"> - mówi o swoich zainteresowaniach - zna imiona członków swojej rodziny - zna imiona kolegów, zwraca się do nich po imieniu - słucha nagrań zespołów ludowych ze swojego regionu - zna nazwę swojej miejscowości, wie, że jest Polakiem 	<ul style="list-style-type: none"> - szanuje tradycje rodzinne, narodowe - zna imiona pracowników przedszkola, wie jaka jest ich rola i obowiązki - opowiada o wydarzeniach i tradycjach rodzinnych - śpiewa piosenki ludowe
<p>3. Posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, adresem;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - posługuje się swoim imieniem i nazwiskiem 	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi podać swoje imię i nazwisko, adres zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje swoje imię, nazwisko, adres zamieszkania (miasto, ulica, numer domu) - wie komu można podać informacje o sobie i swojej rodzinie
<p>4. Używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wita się przychodząc do przedszkola - żegna się wychodząc z przedszkola - zna słowa: proszę, przepraszam, dziękuję i stosuje je z pomocą nauczyciela 	<ul style="list-style-type: none"> - wita się z dziećmi i dorosłymi, żegna się z nimi - używa słów: proszę, dziękuję, przepraszam, odpowiednio do zaistniałej sytuacji 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje zwroty grzecznościowe w różnych sytuacjach - rozwiązuje konflikty w sposób akceptowany społecznie - przyznaje się do winy, z pokorą ponosi konsekwencje swojego zachowania - słucha innych
<p>5. Ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - bawi się z innymi dziećmi - właściwie odnosi się do dorosłych i rówieśników - aktywnie uczestniczy w zajęciach organizowanych przez nauczyciela - chętnie odpoczywa 	<ul style="list-style-type: none"> - sumiennie wypełnia obowiązki dyżurnego - bawi się wspólnie z innymi dziećmi - pomaga innym dzieciom - przestrzega zasad zgodnego współdziałania w grupie - uczestniczy w zabawach relaksacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w tworzeniu zasad postępowania w grupie - przestrzega kodeksu grupowego - współdziała w grupie - przewiduje skutki podejmowanych działań - tworzy własne zasady podczas zabaw swobodnych - rozumie, że odpoczynek jest ważny dla jego zdrowia

Program wychowania przedszkolnego

<p>6. Nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkowość, przyjaźń, radość</p>	<ul style="list-style-type: none"> - odnosi się z szacunkiem do dorosłych - uczestniczy w uroczystościach przedszkolnych, w tym z okazji świąt narodowych - ma bliskich kolegów - rozpoznaje dobre i złe zachowanie 	<ul style="list-style-type: none"> - szanuje inne dzieci i dorosłych - uczestniczy w uroczystościach, w tym z okazji świąt narodowych - pociesza osoby, które doznały porażki - dba o wspólne zabawki 	<ul style="list-style-type: none"> - respektuje inność ludzi - szanuje innych ludzi - jest uczynne, koleżeńskie, prawdomówne - potrafi chwalić inne dzieci - cieszy się z sukcesów innych - demonstrowuje szacunek do ojczyzny (mówi „kocham Polskę”) - zna polskie tradycje, zwyczaje
<p>7. Respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, że ma prawa i obowiązki i zna niektóre z nich - prowadzi rozmowę z innymi dziećmi 	<ul style="list-style-type: none"> - zna swoje prawa i obowiązki - mówi komplementy i przyjmuje je - mówi o swoich potrzebach 	<ul style="list-style-type: none"> - niesie pomoc innym dzieciom - dba o bezpieczeństwo swoje i innych dzieci - respektuje reguły zabaw - jest tolerancyjne wobec osób słabszych, niepełnosprawnych
<p>8. Obdarza uwagę inne dzieci i osoby dorosłe;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prowadzi rozmowę z rówieśnikami i osobami dorosłymi z najbliższego otoczenia - rozumie i wykonuje polecenia dorosłych 	<ul style="list-style-type: none"> - okazuje zainteresowanie problemami innych dzieci - mówi o trudnościach napotykanym w czasie zabawy, zajęć - wyraża swoje oczekiwania wobec innych dzieci 	<ul style="list-style-type: none"> - włącza się do rozmowy w odpowiednim momencie - cieszy się z sukcesów kolegów
<p>9. Komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne; wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - słucha i rozumie wypowiedzi innych - odpowiada uśmiechem na uśmiech innych - nazywa osoby oraz wykonywane przez nie czynności 	<ul style="list-style-type: none"> - podchodzi do grupy dzieci, kulturalnie włącza się do zabawy - nie przeszkadza w rozmowie - formułuje wielozdaniowe wypowiedzi - wie jak należy zachować się w miejscach publicznych 	<ul style="list-style-type: none"> - współdziała w grupie - formułuje różne formy wypowiedzi (pytania, prośby, zakazy) adekwatnie do sytuacji - zachowuje bezpieczeństwo w kontaktach z obcymi - szuka pomocy w sytuacjach zagrożenia

POZNAWCZY			
<p>1. Wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzywi i materiału naturalnego;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - naśladuje za pomocą ruchu, głosu, mimiki wybrane zwierzęta - wykonuje konstrukcje z tworzywi i materiału naturalnego - porusza się w rytm muzyki - bierze udział w grach i zabawach integracyjnych - gra na instrumentach perkusyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> - odgrywa role w zabawach teatralnych - wyraża muzykę ruchem, gestem, mimiką - gra na różnych instrumentach - tworzy ilustracje do treści utworów 	<ul style="list-style-type: none"> - porozumiewa się z otoczeniem za pomocą niewerbalnych środków wyrazu - wyraża emocje mimiką, ruchem - rozpoznaje znaki drogowe, mapy, symbole obrazkowe - tworzy scenografie (dekoracje, kostiumy) - ilustruje opowieści ruchowe
<p>2. Wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyraźnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - odpowiada na pytania - wykonuje ćwiczenia artykulacyjne - naśladuje odgłosy 	<ul style="list-style-type: none"> - odpowiada na pytania i samo je zadaje - poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy - w sposób zrozumiały mówi o swoich potrzebach - nazywa osoby, czynności, opisuje przedmioty - dzieli słowa na sylaby, wybrzmiewa głoski w nagłosie i wygłosie słów - słucha ze zrozumieniem wypowiedzi innych dzieci i dorosłych - formułuje krótkie komunikaty o różnych sytuacjach, uczuciach 	<ul style="list-style-type: none"> - formułuje dłuższe wypowiedzi - mówi płynnie, wyraźnie - wyodrębnia wszystkie głoski w słowach - wyodrębnia zdanie, słowo, sylabę, głoskę - łączy sylaby i głoski w słowach - liczy głoski w słowach - układa krótkie zdania - stosuje kilkuzdaniową wypowiedź - używa słów przeciwstawnych
<p>3. Odróżnia elementy świata fikcji od realnej rzeczywistości; byty rzeczywiste od medialnych, byty realistyczne od fikcyjnych;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - słucha bajek, ogląda bajki - wskazuje zdarzenia realne i fikcyjne - ogląda przedstawienia teatralne w wykonaniu kolegów i aktorów - ogląda filmy dla dzieci - reaguje na humor zawarty w utworze literackim, filmie 	<ul style="list-style-type: none"> - odgrywa role - tworzy nierealne opowieści - słucha wierszy opisujących nierealne zdarzenia – wskazuje fikcję i rzeczywistość 	<ul style="list-style-type: none"> - wymyśla baśnie, opowiada na dowolny i określony temat

Program wychowania przedszkolnego

<p>4. Rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje znaki i symbole graficzne - ogląda książki - rozpoznaje taki sam kształt liter - oswaja się z wyglądem swojego imienia - dzieli słowa na sylaby (wyrazy dwusylabowe) 	<ul style="list-style-type: none"> - globalnie odczytuje wyrazy z najbliższego otoczenia (sala przedszkolna, szatnia) - rozpoznaje niektóre litery w książkach dla dzieci - różnicuje litery wielkie i małe 	<ul style="list-style-type: none"> - odczytuje napisy niezbędne w zabawie (podpisy półek, nazwa sklepu) - rozwiązuje rebusy, zagadki wyrazowo-obrazkowe - podejmuje próby czytania prostych tekstów drukowanych - wskazuje wyrazy, w których znajduje się określona litera
<p>5. Odpowiada na pytania, opowiada o zdarzeniach z przedszkola, objaśnia kolejność zdarzeń w prostych historyjkach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wierszyki, układa i rozwiązuje zagadki;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opowiada o zaistniałych sytuacjach (pobyty w przedszkolu, w domu) - wymienia elementy znajdujące się na obrazku - słucha bajek, wierszy dla dzieci - wykonuje ćwiczenia ortofoniczne - uczestniczy w zbiorowej recytacji wierszy 	<ul style="list-style-type: none"> - zna słownictwo dotyczące określonego tematu - poprawnie buduje zdania - opisuje szczegóły znajdujące się na obrazku - rozwiązuje zagadki słowne - opowiada i układa historyjki obrazkowe - recytuje wiersze 	<ul style="list-style-type: none"> - w sposób logiczny odpowiada na zadane pytania - prawidłowo stosuje formy fleksyjne (czas przeszły, przyszły, formy osobowe, odmiana przez przypadki) - używa zdrobnień, wyrazów przeciwstawnych - łączy obrazki według logicznego związku przyczynowo-skutkowego - układa i rozwiązuje zagadki językowe - wypowiada się na temat słuchanych opowiadań, wierszy - układa historyjki obrazkowe, opowiada treść historyjek - tworzy własne historyjki obrazkowe
<p>6. Wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom, nazywa je, tworzy żarty językowe i sytuacyjne, uważnie słucha i nadaje znaczenie swym doświadczeniom;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uczestniczy w zabawach tematycznych inspirowanych opowiadaniem, wierszem 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwiązuje zagadki - uczestniczy w zabawach teatralnych organizowanych z inicjatywy nauczyciela i dzieci 	<ul style="list-style-type: none"> - uważnie słucha - układa zagadki słowne, obrazkowe, słuchowe - tworzy dialogi - tworzy neologizmy językowe

<p>7. Eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem, reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu; wyraża emocje i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu, np. hymn przedszkola, charakterystyczne dla uroczystości narodowych (hymn narodowy), potrzebne do organizacji uroczystości np. Dnia Babci i Dziadka, święta przedszkolaka (piosenki okazjonalne) i inne; w skupieniu słucha muzyki;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - śpiewa piosenki - porusza się przy muzyce - reaguje na sygnały - uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu - naśladuje głosy zwierząt, dźwięki z otoczenia - uczestniczy w koncertach muzycznych - uczestniczy w zabawach ruchowych ze śpiewem - wykonuje ćwiczenia artykulacyjne - wykonuje ćwiczenia oddechowe - gra na instrumentach perkusyjnych - bierze udział w zabawach ruchowych przy akompaniamencie instrumentu 	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega zmiany charakteru muzyki, tempa, dynamiki, wysokości, brzmienia dźwięków - w skupieniu słucha muzyki - rozpoznaje melodie piosenki - śpiewa piosenki dziecięce, ludowe - uczestniczy w przedstawieniach - bierze udział w opowieściach ruchowych, zabawach tanecznych - wykonuje instrumenty z przedmiotów codziennego użytku i gra na nich 	<ul style="list-style-type: none"> - odtwarza i tworzy muzykę - aktywnie słucha muzyki - organizuje zabawy ruchowe inspirowane piosenką - porusza się rytmicznie przy muzyce - wykonuje improwizacje wokalne, instrumentalne, słowne - właściwie reaguje ruchem na zmieniający się rytm, dynamikę utworu - potrafi zatańczyć prosty taniec ludowy - wykonuje pieśni patriotyczne - zna hymn narodowy
---	--	---	---

Program wychowania przedszkolnego

<p>8. Wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp., tworzy proste i złożone znaki, nadając im znaczenie, odkrywa w nich fragmenty wybranych liter, cyfr, kreśli wybrane litery i cyfry na gładkiej kartce papieru, wyjaśnia sposób powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, samodzielnie planuje ruch przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery i innych w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury, określa kierunki i miejsca na kartce papieru;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wykonuje prace posługując się różnymi technikami plastycznymi (kredki woskowe, pastele, farby plakatowe) - wykonuje prace używając plasteliny, masy solnej - układa proste obrazy z papierowych figur geometrycznych - wyróżnia figury geometryczne spośród innych elementów - rysuje proste znaki - bierze udział w zabawach ruchowych z instrukcją (idziesz 2 kroki do przodu, idziesz 1 krok do tyłu itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> - tworzy prace plastyczne farbą, kredką, mazakiem, ołówkiem, świecą - wykonuje prace z plasteliny, gliny, masy solnej, papierowej, modeliny - poprawnie trzyma narzędzie piszące - określa na kartce papieru górę – dół - kreśli znaki literopodobne na różnych powierzchniach - łączy punkty zgodnie z kolejnością - rysuje według wzoru - szuka zabawek według instrukcji (2 kroki do przodu, 1 krok w prawą stronę) 	<ul style="list-style-type: none"> - rysuje, maluje wykorzystując kredki, ołówki, kredę, mazaki, farby plakatowe, akwarelowe, temperowe - określa kierunek i miejsce na kartce papieru (górną-dół, strona prawa-strona lewa, górny prawy róg – górny lewy róg, dolny prawy róg – dolny lewy róg) - podejmuje próby pisania liter i cyfr po śladzie i samodzielnie - rysuje „pod dyktando” - tworzy instrukcje słowne do rysowania wzorów na kartce - wyróżnia elementy literopodobne, litery i cyfry wśród różnych elementów - pisze własne imię - rozumie znaczenie umiejętności czytania i pisania
<p>9. Czyta obrazy, wyodrębnia i nazywa ich elementy, nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje przedmioty przedstawione na obrazkach - wypowiada się na temat treści oglądanych obrazów 	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie znaki umowne znajdujące się w przedszkolu - zna podstawowe znaki drogowe - zna symbole pogodowe 	<ul style="list-style-type: none"> - odczytuje instrukcje obrazkowe - samodzielnie tworzy instrukcje obrazkowe - odczytuje piktogramy - rozwiązuje i tworzy rebusy obrazkowe

<p>10. Wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flaga, hymn), nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowkach, legendach, bajkach, np. o smoku wawelskim, orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie jak nazywa się kraj, w którym mieszka - wie, że jest Polakiem - rozpoznaje symbole narodowe – godło, flaga 	<ul style="list-style-type: none"> - zna legendy związane z Polską - rozpoznaje symbole narodowe – godło, flaga, hymn - wie, że stolicą Polski jest Warszawa - zna herb stolicy - zna tradycje ludowe - wie, że Polska leży w Europie - zna zabawy dzieci z innych państw - wie że ludzie z innych krajów mogą różnić się strojem, sposobem porozumiewania się 	<ul style="list-style-type: none"> - zna hymn narodowy - przyjmuje właściwą postawę podczas słuchania i śpiewania hymnu - wie kiedy jest śpiewany hymn - zna obecną i dawne stolice Polski - zna legendę o powstaniu państwa polskiego - zna legendę o powstaniu swojej miejscowości - zna herb swojej miejscowości - zna tradycje i obrzędy ludowe - zna wybrane stroje regionalne - wie, że Polska należy do Unii Europejskiej - zna niektóre państwa należące do Unii Europejskiej - szanuje ludzi niezależnie od płci, koloru skóry, wyznania
<p>11. Wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagi na wybraną cechę;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - tworzy z klocków kompozycje przestrzenne - tworzy kompozycje z różnych materiałów - przelicza elementy - nazywa stosunki przestrzenne używając przyimków: pod, nad, przed, za, na górze, na dole 	<ul style="list-style-type: none"> - przelicza używając liczebników głównych i porządkowych - porównuje elementy - segreguje elementy ze względu na wybraną cechę - organizuje zabawy konstrukcyjne w sali, na placu zabaw - tworzy dla kolegów instrukcje słowne w dyktandzie ruchowym - mierzy długość stopą, dłonią 	<ul style="list-style-type: none"> - segreguje przedmioty ze względu na wspólną cechę lub kilka cech - bierze udział w tworzeniu kącików zainteresowań - bierze udział w montowaniu gazetek tematycznych - mierzy długość stopą, dłonią, paskiem papieru, sznurkiem - próbuje mierzyć długość centymetrem krawieckim - porównuje ciężar dwóch przedmiotów na wadze szalkowej - posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi

Program wychowania przedszkolnego

<p>12. Klasyfikuje przedmioty według: wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarza układy przedmiotów i tworzy własne, nadając im znaczenie, rozróżnia podstawowe figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt);</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje pary takich samych elementów - tworzy zbiory (owoców, zwierząt, zabawek) - odtwarza i kontynuuje dwuelementowe rytmy - rozpoznaje rytmy w otoczeniu (dzień – noc) - rozpoznaje figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt) - rysuje figury geometryczne po śladzie 	<ul style="list-style-type: none"> - szuka elementów wśród innych ze względu na określone kryterium - tworzy pary funkcyjne (np. krawcowa i igła) - odtwarza, kontynuuje i nazywa rytmy 3 -4 elementowe (słuchowe, ruchowe, wzrokowe) - dostrzega rytmy w otoczeniu (dzień – noc, pory roku, dni tygodnia) - klasyfikuje figury geometryczne według kształtu (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt) - odtwarza wzory z figur geometrycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - klasyfikuje przedmioty w zbiory na podstawie jednej, dwóch i więcej cech jakościowych (kolor, kształt, wielkość) - dokonuje podziału zbioru na podzbiory według różnych cech jakościowych - nazywa elementy zbioru, dobiera je w pary, grupuje, tworzy kolekcje - odtwarza, kontynuuje nazywa rytmy wieloelementowe - zmienia rytm obrazkowy na rytm ruchowy (koło, kwadrat, koło, kwadrat na klaśnij, podskocz, klaśnij, podskocz) - tworzy kompozycje z mozaiki geometrycznej - rysuje figury geometryczne na różnych fakturach
<p>13. Eksperymentuje, szacuje, przewiduje, dokonuje pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - szacuje liczbę przedmiotów (mało-dużo) - układa w szereg elementy do polczenia 	<ul style="list-style-type: none"> - mierzy odległość w sali, na placu zabaw stopą, patykiem 	<ul style="list-style-type: none"> - próbuje pokazać stałość długości (zmiana kształtu drucika, paska papieru) - wykonuje próby mierzenia długości linijką
<p>14. Określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje i nazywa części swojego ciała (głowa, brzuch, nogi, ręce, palce, oczy, usta, nos) - określa stosunki przestrzenne (pod, nad, obok, za, w górze, na dole) 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje i nazywa części swojego ciała oraz innych osób (stopa, kolano, udo, łokieć, rzęsy, brwi) - wskazuje części ciała występujące podwójnie - odróżnia i nazywa prawą i lewą stronę ciała - używa określeń: po prawej stronie, po lewej stronie - porusza się w przestrzeni zgodnie z poleceniem nauczyciela 	<ul style="list-style-type: none"> - odróżnia i nazywa prawą i lewą stronę ciała z perspektywy drugiej osoby - rysuje postać ludzką zawierającą wszystkie elementy ciała - używa określeń: na lewo od, na prawo od - podejmuje próby odczytywania map i planów - tworzy instrukcje słowne do rysowania wzorów

<p>15. Przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, prac porządkowych, ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, rozpoznaje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty, odróżnia liczenie błędne od poprawnego</p>	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje liczebność zbiorów (mało – dużo – tyle samo) - układa elementy w rzędy w celu przeliczenia ich - używa liczebników głównych 	<ul style="list-style-type: none"> - ustala liczebność zbiorów poprzez przeliczania elementów, łączenie ich w pary - używa liczebników głównych i porządkowych - rozpoznaje niektóre cyfry - uzupełnia brakujące liczebniki (np. między 2 a 4) - odróżnia liczenie błędne od poprawnego - rozwiązuje proste zadania matematyczne 	<ul style="list-style-type: none"> - liczy elementy używając liczebników głównych i porządkowych - odwzorowuje zbiory za pomocą liczmanów - porządkuje zbiory według ilości wzrastającej i malejącej - dodaje i odejmuje na konkretach - nazywa cyfry oznaczające liczby 0-10 - podaje wynik dodawania i odejmowania wspomagając się liczeniem na palcach lub zbiorach zastępczych - liczy dziesiątkami - liczy obiekty niewidoczne (np. dźwięki) - ilustruje działania matematyczne z wykorzystaniem sylwet
<p>16. Posługuje się w zabawie i w trakcie wykonywania innych czynności pojęciami dotyczącymi następstwa czasu np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, w tym nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - posługuje się określeniami: dzień – noc - zna pory roku 	<ul style="list-style-type: none"> - posługuje się pojęciami: wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem - zna dni tygodnia 	<ul style="list-style-type: none"> - zna miesiące - używa pojęć: poprzedni, następny, kolejny - posługuje się z nazwami związanymi z czasem: tydzień, rok (wie, że tydzień może trwać od wtorku, środy..., a rok od dowolnego miesiąca)
<p>17. Rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominacjach, porządkuje je, rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - odróżnia monety od banknotów - wie, że pieniądze są środkiem płatniczym 	<ul style="list-style-type: none"> - organizuje zabawy tematyczne z użyciem modeli monet i banknotów 	<ul style="list-style-type: none"> - zna różne rodzaje form płatności: pieniądze, karta bankowa - rozumie znaczenie pieniędzy w gospodarstwie domowym

Program wychowania przedszkolnego

<p>18. Posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych, np. tęcza, deszcz, burza, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamrażanie wody, dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, ziół;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zna charakterystyczne cechy pór roku - wie, że niektóre ptaki odlatują na zimę do innych krajów - dokarmia ptaki zimą - zna zwierzęta domowe, leśne, egzotyczne - zna nazwy niektórych drzew owocowych (jabłoń, grusza, wiśnia, śliwa) - zna rodzaje opadów atmosferycznych: deszcz, śnieg 	<ul style="list-style-type: none"> - zna różne środowiska przyrodnicze: park, las, łąka, pole, ogród warzywny, ogród kwiatowy - zna ptaki odlatujące na zimę i pozostające u nas - zna zwierzęta dziko żyjące - zna drzewa iglaste i liściaste - zna zwierzęta egzotyczne - oszczędza wodę, papier, prąd - zna rodzaje opadów atmosferycznych: deszcz, śnieg, grad, mżawka - wie jak ubrać się podczas niekorzystnych warunków pogodowych - wzbogaca kącik przyrodniczy - uczestniczy w akcjach promujących ochronę przyrody (np. sprzątanie świata) - dba o rośliny doniczkowe hodowane w przedszkolu - zna owady (mrówki, pszczoły, motyle) 	<ul style="list-style-type: none"> - nazywa zbiorniki wodne: morze, jezioro, rzeka, staw - wykonuje proste doświadczenia badawcze (hodowla szczypioru, fasoli), aby stwierdzić co jest potrzebne roślinom do życia - zna wybrane rośliny i zwierzęta chronione - nazywa elementy pogody (temperatura powietrza, zachmurzenie, prędkość wiatru) - wie, że woda występuje w różnych stanach skupienia - zna zjawisko krążenia wody w przyrodzie - wie, że przyroda wpływa na zachowanie roślin i zwierząt (susza, powódź) - wykonuje proste doświadczenia badawcze pokazujące zjawiska atmosferyczne (topnienie lodu, skraplanie wody) - zna lecznicze właściwości ziół (lipa, malina, rumianek, czarny bez)
<p>19. Podejmuje samodzielną aktywność poznawczą np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii itd.;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ogląda wybrane przez siebie książki - zna sprzęty gospodarstwa domowego (np. odkurzacz, mikser, suszarka) 	<ul style="list-style-type: none"> - samodzielnie wyszukuje interesujące tematy w książkach (życie zwierząt, roślin) - uczestniczy w czynnościach porządkowych (odkurzacz) - tworzy budowle z różnych materiałów (pudełka, koce) - potrafi korzystać z telefonu 	<ul style="list-style-type: none"> - dzieli się swoją wiedzą z innymi - potrafi korzystać ze sprzętu audiowizualnego

<p>20. Wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wie, czym się zajmują osoby z najbliższego otoczenia - zna różne zawody 	<ul style="list-style-type: none"> - potrafi nazwać zawody wykonywane przez osoby z najbliższego otoczenia - przedstawia za pomocą ruchu różne zawody (fryzjer, kierowca) - nazywa przedmioty związane z wykonywaniem pracy w różnych zawodach 	<ul style="list-style-type: none"> - zna zawody związane z bezpieczeństwem (policjant, strażak, żołnierz) - zna atrybuty zawodów - przedstawia swoje preferencje zawodowe
<p>21. Rozumie bardzo proste polecenia w języku obcym nowożytnym i reaguje na nie; uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych; używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności; powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki w grupie; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie proste polecenia w języku obcym dotyczące funkcjonowania w przedszkolu (powitanie, pożegnanie) - śpiewa proste piosenki - ilustruje ruchem treść piosenki - zna krótkie wierszyki - zna słownictwo z zakresu: kolory, części ciała, członkowie rodziny, pomieszczenia w domu, zwierzęta domowe, na wsi, w ZOO 	<ul style="list-style-type: none"> - reaguje na proste polecenia w języku obcym (wstań, usiądź, chodź, weź) - śpiewa piosenki i ilustruje je ruchem - zna słownictwo z zakresu: części ciała, koloru, pory roku, wybrane warzywa i owoce, niektóre środki transportu, liczebniki, niektóre zawody, zabawki 	<ul style="list-style-type: none"> - czyta wspólnie z nauczycielem tekst obrazkowo-wyrazowy (dziecko podaje nazwę obrazka) - słucha krótkich bajek w języku obcym ilustrowanych obrazkami - śpiewa piosenki na uroczystościach z udziałem rodziców - zna słownictwo z zakresu: części ciała, liczebniki, kolory, rodzina, dom, zwierzęta domowe, wiejskie, egzotyczne, święta – Boże Narodzenie, Wielkanoc, czasowniki określające ruch, zjawiska atmosferyczne – śnieg, deszcz - wykonuje proste polecenia sformułowane w języku obcym

Program wychowania przedszkolnego

<p>22. Reaguje na proste polecenie w języku mniejszości narodowej lub etnicznej, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem; zna godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie proste polecenia w języku mniejszości narodowej (powitanie, pożegnanie, czynności samoobsługowe) - powtarza rymowanki, wierszyki - śpiewa piosenki - zna słownictwo z zakresu: rodzina, kolory, liczebniki, części ciała, zwierzęta domowe 	<ul style="list-style-type: none"> - rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych przez nauczyciela - zna godło swojej wspólnoty narodowej - zna słownictwo z zakresu: rodzina, kolory liczebniki, zabawki, części ciała, pory roku, zjawiska atmosferyczne, czynności określające ruch 	<ul style="list-style-type: none"> - posługuje się wyrażeniami dotyczącymi czynności podejmowanych w zabawie - mówi wiersz, śpiewa piosenki, ilustruje ruchem ich treść - słucha ze zrozumieniem prostych opowiadań w języku mniejszości narodowej z wykorzystaniem ilustracji, rekwizytów - zna słownictwo z zakresu: części ciała, ubiór, jedzenie, pory roku, pogoda, zawody, środki transportu, zwierzęta: domowe, hodowlane, egzotyczne, czynności określające ruch, stany emocjonalne
<p>23. Reaguje na proste polecenie w języku regionalnym – kaszubskim, używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach: powtarza rymowanki i proste wierszyki, śpiewa piosenki; rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem, zna godło (symbol) swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - reaguje na proste polecenia w języku regionalnym – kaszubskim (powitanie, pożegnanie, czynności samoobsługowe) - mówi proste wiersze - śpiewa piosenki - zna słownictwo z zakresu: rodzina, kolory, liczebniki, części ciała, zwierzęta domowe 	<ul style="list-style-type: none"> - posługuje się wyrażeniami dotyczącymi czynności podejmowanymi w zabawie - mówi wiersze - śpiewa piosenki ilustrowane ruchem - zna godło swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej - zna słownictwo z zakresu: rodzina, kolory, liczebniki, zabawki, części ciała, pory roku, zjawiska atmosferyczne, czynności określające ruch 	<ul style="list-style-type: none"> - słucha ze zrozumieniem wierszy, opowiadań wspieranych obrazkiem, rekwizytem - zna słownictwo z zakresu: części ciała, ubiór, jedzenie, pory roku, pogoda, zawody, środki transportu, zwierzęta domowe, hodowlane, egzotyczne, czynności określające ruch, stany emocjonalne

4. ORGANIZACJA ZAJĘĆ WYCHOWAWCZO-DYDAKTYCZNYCH.

4.1. Ramowy rozkład dnia

Nauczyciel planując pracę wychowawczo-dydaktyczną bierze pod uwagę potrzeby, zainteresowania i możliwości rozwojowe dziecka. Wykorzystuje każdą sytuację edukacyjną, która prowadzi do osiągnięcia dojrzałości szkolnej. Podstawową formą działalności dziecka w wieku przedszkolnym jest zabawa. Zabawa sprzyja rozwijaniu umiejętności potrzebnych w kolejnym etapie edukacyjnym. W przedszkolu obowiązuje ustalony rytm dnia. Czas przeznaczony na naukę, zabawę, odpoczynek przebiega w określonym rytmie. Zapewnia to dziecku poczucie bezpieczeństwa oraz ułatwia zrozumienie pojęcia czasu. Naturalną potrzebą dziecka w wieku przedszkolnym jest potrzeba ruchu. Należy więc umożliwić dzieciom udział w zabawach ruchowych, ćwiczeniach gimnastycznych, rytmice. Aby proces wychowawczo-dydaktyczny przebiegał prawidłowo, należy zadbać o odpowiednie przygotowanie przestrzeni, w której przebywają dzieci oraz wyposażenie ich w pomoce dydaktyczne, zabawki.

Prezentowany poniżej ramowy rozkład dnia stanowi propozycję organizacji pobytu dziecka w przedszkolu. Poszczególne etapy mogą być wydłużane lub skracane w zależności od wewnętrznej organizacji oraz specyfiki placówki.

Godziny	Rodzaj czynności
6.30 – 8.15	<ul style="list-style-type: none"> – schodzenie się dzieci do przedszkola, – swobodne zabawy dzieci (konstrukcyjne, tematyczne), – zabawy ortofoniczne, logorytmiczne, dydaktyczne, – zabawa ruchowa (ćwiczenia poranne).
8.15 – 8.30	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowanie do śniadania, – czynności porządkowe i higieniczne.
8.30 – 9.00	<ul style="list-style-type: none"> – śniadanie.
9.00 – 10.00	<ul style="list-style-type: none"> – zajęcia dydaktyczne z zachowaniem zasady przemienności we wszystkich sferach aktywności dzieci z uwzględnieniem różnych obszarów edukacyjnych i proporcji pomiędzy nimi.
10.00 – 11.30	<ul style="list-style-type: none"> – zabawy na placu przedszkolnym, – spacer, – gry sportowe (grupy starsze).
11.30 – 11.45	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowanie do obiadu, – czynności porządkowe i higieniczne.
11.45 – 12.15	<ul style="list-style-type: none"> – obiad, – czynności porządkowe i higieniczne.

Program wychowania przedszkolnego

12.15 – 14.00	<ul style="list-style-type: none"> – grupy młodsze – odpoczynek dzieci (leżakowanie), – grupy starsze – odpoczynek – słuchanie muzyki relaksacyjnej (ok. 15 min.), – praca indywidualna, – utrwalanie wierszy, piosenek, – zabawy słowne, teatralne, dydaktyczne, – zabawy swobodne wg pomysłu dzieci.
14.00 – 14.15	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowanie do podwieczorku – zabiegi higieniczne.
14.15 – 14.30	<ul style="list-style-type: none"> – podwieczorek, – czynności samoobsługowe i porządkowe po zakończeniu posiłku.
14.30 – 16.30	<ul style="list-style-type: none"> – zabawy dowolne w sali zabaw, – zajęcia specjalistyczne w ramach udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, – zabawy na świeżym powietrzu, – zajęcia dodatkowe (rytmika, taniec).

Program wychowania przedszkolnego obejmuje dzieci w wieku 3-6 lat. Nauczyciele realizujący zadania dydaktyczno-wychowawcze stosują różnorodne metody i formy pracy dostosowane do potrzeb i możliwości dzieci.

4.2. Metody pracy

- Metody słowne (oparte na słowie) – rozmowa, opowiadanie, uczenie wierszy, pogadanka, zagadki, objaśnienia, instrukcja, opis;
- Metody czynne (oparte na działaniu) – metoda samodzielnych doświadczeń, metoda zadań stawianych dziecku, metoda ćwiczeń, metoda kierowania własną działalnością dziecka, metoda problemowa;
- Metody oglądowe (oparte na obserwacji) – obserwacja, pokaz, osobisty przykład nauczyciela, udostępnianie sztuki (przedstawienia teatralne, koncerty muzyczne).

Przykłady metod:

Koncepcja edukacyjna Dziecięca matematyka według Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej

Treści kształcenia matematycznego zawarte są w blokach programowych. Są one tak dobrane, aby rozwijać najważniejsze czynności intelektualne i kształtować te umiejętności, które są przydatne w dalszej edukacji matematycznej dzieci. Każdy blok zawiera treści ułożone zgodnie z możliwościami dziecka na danym etapie rozwoju. Ważne jest, aby treści łatwiejsze były opanowane przed wprowadzeniem treści trudniejszych. Edukacja matematyczna powinna być połączona z działaniem. Ważne też jest ukształtowanie w dzieciach odporności emocjonalnej oraz wyrobienie zdolności do zwiększonego wysiłku intelektualnego. Zalecane jest prowadzenie zajęć matematycznych każdego dnia.

Metoda Dobrego Startu prof. Marty Bogdanowicz

Praca metodą przygotowuje do procesu czytania i pisania. Rozwija koordynację wzrokowo – słuchowo – ruchową. W metodzie tej ważną rolę pełnią następujące elementy:

- a) motoryczny – ćwiczenia ruchowe,

- b) słuchowy – piosenki, wierszyki,
- c) wzrokowy – znaki graficzne (wzory, litery).

Metoda aktywnego słuchania muzyki klasycznej według Batii Strauss

Podczas zabaw muzyczno-ruchowych dzieci poznają utwory muzyki klasycznej. Nauczyciel stosuje elementy ruchu, zabawy, ilustrowanie ruchem treści utworu. Dziecko bierze udział w słuchanym utworze jako współwykonawca lub dyrygent.

Muzykoterapia

Jest to ważny element codziennych oddziaływań wychowawczo-dydaktycznych. Stosując ćwiczenia relaksacyjne możemy wyciszyć negatywne emocje, obniżyć lęk, wpłynąć na wewnętrzna równowagę. Muzyka ułatwia dzieciom zrozumienie swoich stanów emocjonalnych, pomaga radzić sobie w różnych sytuacjach.

Bajkoterapia

Poprzez bajkoterapię oswajamy dziecko z trudnymi sytuacjami, przygotowujemy je do rozwiązywania problemów. Słuchając bajek terapeutycznych dziecko może lepiej poznać swoje emocje – pozytywne, jak i negatywne. Poprzez bajki dzieci uczą się empatii oraz wzmacniają wiarę w siebie.

Drama

Stosowanie podczas zajęć dramy sprzyja rozwojowi emocjonalno-społecznemu dziecka. Podczas dramy rozwija się empatia, odpowiedzialność, zrozumienie. Drama umożliwia poznanie świata poprzez działanie. Wyzwala spontaniczną ekspresję.

Odimienna metoda nauki czytania autorstwa dr Ireny Majchrzak

Stosowanie metody służy wykształceniu kompetencji czytelnicych dzieci w wieku przedszkolnym. Kształcenie sztuki czytania z pełnym rozumieniem tekstu rozpoczyna się z dziećmi trzyletnimi. Naukę nauczyciel rozpoczyna od imienia dziecka. Imię staje się słowem otwierającym świat pisma. Nauka czytania przebiega według określonych etapów: etap pierwszy – inicjacja, etap drugi – ściana pełna liter, etap trzeci – nazywanie świata, etap czwarty – sesje czytania.

Metoda Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne

Ruch jest narzędziem do pracy nad rozwojem psychoruchowym dziecka. Dzieci rozwijają motorykę, doświadczają świadomości własnego ciała i świadomości działania w przestrzeni. Podczas ćwiczeń nawiązywany jest bliski kontakt ze współćwiczącym.

Pedagogika zabawy

Stosowane metody muzyczno-ruchowe, dramowe sprzyjają nawiązywaniu bliższych relacji z innymi dziećmi. Pozwalają na wyrażanie ekspresji twórczej, pobudzają aktywność, sprzyjają integracji grupy.

Metoda Carla Orffa

Według Carla Orffa formy wychowania muzycznego powinny zawierać grę na instrumentach, improwizacje wokalne, instrumentalne i ruchowe, słuchanie muzyki. W metodzie C. Orffa stosowana jest integracja muzyki, słowa i ruchu.

Metoda gimnastyki twórczej Rudolfa Labana

Ruch powinien być powiązany ze słowem, rytmem, muzyką. Ruch jest podejmowany zgodnie z własną inwencją, a dziecko ćwiczy to, na co ma ochotę. Do ćwiczeń można wykorzystać nietypowe przybory.

Metoda Edukacja przez ruch Doroty Dziamskiej

W procesie kształcenia wykorzystywany jest naturalny ruch dziecka. Aktywność dziecka oparta jest na ruchu i rytmie. Metoda nawiązuje do holistycznej koncepcji rozwoju człowieka. Dziecko przy wykonywaniu ćwiczenia porusza się w określonym rytmie, ruchowi towarzyszy muzyka, a efektem ćwiczenia jest praca plastyczna, która stanowi punkt wyjścia do realizacji różnych treści (matematycznych, językowych).

Elementy metody Marii Montessori

Według pedagogiki Marii Montessori należy wspierać spontaniczną i twórczą aktywność dziecka. Pomagać w rozwijaniu indywidualnych cech osobowości, zdobywaniu wiedzy. Należy tak organizować naukę dziecka, aby wspierać jego indywidualny rozwój, dawać szansę do samodzielnego działania, które jest zgodne z potrzebami dziecka.

4.3. Formy pracy

- praca indywidualna,
- praca zespołowa,
- praca z całą grupą,
- zabawa (dydaktyczna, tematyczna, badawcza, konstrukcyjna, manipulacyjna, ruchowa) lub inne rodzaje działalności dzieci pozwalające na rozwijanie własnej inicjatywy,
- zajęcia dydaktyczne,
- czynności samoobsługowe oraz praca użyteczna,
- spacer i wycieczki,
- uroczystości przedszkolne,
- udział w imprezach organizowanych w przedszkolu i poza nim,
- udział w konkursach, zawodach, turniejach,
- udział w programach profilaktycznych.

4.4. Warunki lokalowe niezbędne do realizacji programu

- sale dydaktyczne dla każdej grupy - sala przedszkolna podzielona na kilka obszarów przeznaczonych do różnych aktywności. Wydzielone miejsca na stoliki i krzeselka dostosowane do wzrostu dziecka oraz miejsce na zabawy ruchowe. W sali powinien znaleźć się dywan, na którym dzieci siedzą podczas zajęć, słuchania bajek oraz

tablica demonstracyjna, na której nauczyciel wspólnie z dziećmi przygotowuje gazetki tematyczne.

- kąciki zainteresowań – czytelniczy, konstrukcyjny, artystyczny, przyrodniczy,
- pomoce uwzględniające różne aktywności dziecka (np. ruchową, muzyczną, plastyczną),
- gry dydaktyczne,
- zabawki,
- szatnia z półkami dla każdego dziecka,
- łazienka,
- plac zabaw (ogród przedszkolny),
- sale specjalistyczne (np. do prowadzenia terapii pedagogicznej, logopedii).

4.5. Emocje w życiu dziecka

Emocje to ważny element życia każdego człowieka. Są z nami w różnych sytuacjach życiowych. Wpływają też na nasze relacje ze światem zewnętrznym. Podczas intensywnego rozwoju dziecka, który przypada na okres przedszkolny kształtuje się również emocjonalna strona życia dziecka. Sytuacje, które dziecko przeżywa są źródłem emocji. Dziecko ma prawo do przeżywania swoich uczuć i emocji. Nie są one ani dobre, ani złe. Należy je zaakceptować i pomóc dziecku je nazwać i wyrazić. Dzieci okazują swoje emocje w sposób spontaniczny, czasami nieadekwatnie do sytuacji. Podczas pobytu w przedszkolu dziecko:

- wyrabia umiejętność współżycia w zespole,
- uczy się zachowań asertywnych,
- rozwija umiejętność kontrolowania własnych emocji i zachowania,
- kształtuje umiejętność wyrażania swoich stanów emocjonalnych poprzez różnorodne formy ekspresji,
- uczy się empatii,
- wyrabia umiejętność rozróżniania dobra i zła.

Dzieci potrzebują wsparcia osób dorosłych. Obecność bliskich osób zapewnia dzieciom poczucie bezpieczeństwa, pozwala uporządkować wewnętrzny świat.

Rolą rodziców i nauczycieli jest pomoc w przyswojeniu przez dziecko podstawowych zasad zachowania się, kształtowaniu umiejętności rozpoznawania własnego stanu emocjonalnego, odczytywaniu stanów emocjonalnych innych osób. Właściwe zachowanie dziecka w różnych sytuacjach pomaga w radzeniu sobie z napotkanymi trudnościami. Zdobyte w okresie przedszkolnym umiejętności są znaczące w życiu dorosłego człowieka.

5. PRZYKŁADOWE SCENARIUSZE ZAJĘĆ DYDAKTYCZNYCH REALIZOWANYCH ZGODNIE Z PROGRAMEM WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

Zajęcia dydaktyczne – 3-4-latki

(scenariusz opracowała: Iwona Grygorowicz)

Temat: „Bałagan czy porządek” – rozmowa z pacynką.

Cele:

- wdrażanie do szanowania zabawek i odkładania ich na miejsce po skończonej zabawie,
- rozwijanie poczucia empatii,
- rozróżnianie emocji i uczuć przyjemnych i nieprzyjemnych.

Rozwijane kompetencje kluczowe:

- w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- matematyczne oraz w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Środki dydaktyczne: zabawki, pacynka, karta pracy, cz. 1, s. 5, 6, tablica demonstracyjna nr 1.

PRZEBIEG:

Powitanie

Nauczyciel posługując się pacynką, wita dzieci: „Witam tych, którzy szanują zabawki i sprzątają po zabawie”. Dzieci machają ręką do nauczyciela.

„Bałagan czy porządek” – rozmowa z pacynką Olą.

Na dywanie leży kilka zabawek. Niektóre są zniszczone: auto bez koła, zniszczona maskotka. Obok, w zasięgu wzroku dzieci, znajdują się zabawki uporządkowane. Nauczyciel mówi posługując się pacynką:

„Nazywam się Ola i lubię chodzić do przedszkola. Coś wam powiem. Chyba nie wiecie jak mi było smutno w domu. Było okropnie smutno i nudno. Mama mówiła: Olu, jeszcze jesteś chora, jak wyzdrowiejesz, to pójdziesz do przedszkola. I wtedy pobawisz się tymi nowymi zabawkami, które pani postawiła w kąciku. No i nareszcie jestem. Bardzo się cieszę. Ojej (widzi zniszczone zabawki), jaki tu bałagan! Co tu się stało? Kto zniszczył zabawki? Dlaczego? A ja tak bardzo chciałam bawić się z Hanią. I co teraz?”.

Dzieci, kierowane przez nauczyciela, poszukują odpowiedzi na pytania pacynki Oli.

„Szczęśliwe i nieszczęśliwe zabawki” – wypowiedzi w oparciu o tablicę demonstracyjną.

Jak myślicie, które zabawki są szczęśliwe, a które nieszczęśliwe? Dlaczego? A wy, kiedy jesteście szczęśliwi, a kiedy nieszczęśliwi?

„Lustro” – zabawa naśladowcza w parach.

Dzieci stoją w parach, odwrócone do siebie twarzą. Jedno z nich wykonuje minę, gest, ruch, przybiera pozycje ciała. Drugie dziecko stara się jak najwierniej odtworzyć zachowanie partnera zabawy.

„Wysoko i nisko” – praca przy stolikach.

Cel: ćwiczenia w przeliczaniu zabawek.

Karta pracy, cz. 1, s. 5

Dzieci nazywają i liczą zabawki na każdej półce. Kolorują odpowiednią ilość oczek na kostkach. Mówią co stoi wysoko, a co nisko i dlaczego jeden miś jest smutny, a drugi wesoły. Mówią, jak dbają o zabawki i porządek w sali.

Zajęcia dydaktyczne – 5-latki

(scenariusz opracowała: Anna Zabielska)

Temat: „W krainie Świętego Mikołaja” – wypowiedzi dzieci na temat ilustracji.

Cele:

- zapoznanie dzieci z legendą o Świętym Mikołaju,
- wdrażanie do uważnego słuchania,
- zachęcanie do wypowiedzania się na forum grupy.

Rozwijane kompetencje kluczowe:

- w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Środki dydaktyczne: plansza nr 15 i 16, małe pudełka lub woreczki, tamburyn, płyta CD „Muzyka klasyczna” cz.1, utwór nr 12, ilustracja przedstawiająca postać Świętego Mikołaja i Mikołaja współczesnego.

PRZEBIEG:

Rozwiązanie zagadki.

Ma długą brodę

I do tego jest święty.

Lubi dzieci, więc

przynosi im prezenty. (Święty Mikołaj)

„Święty Mikołaj” – wysłuchanie legendy.

Czy wiecie, kim Święty Mikołaj był naprawdę? Oto krótka historia.

Dawno, dawno temu w bogatym domu żył chłopiec o imieniu Mikołaj. Pochodził on z bogatej, kupieckiej rodziny. Był jedynakiem. Rodzice uczyli go, że Pan Jezus bardzo kocha ludzi i często modlili się razem z nim. Dość wcześnie stracił oboje rodziców i został sam. Odziedziczył po rodzicach majątek. Było mu smutno, chociaż był bardzo bogaty. Od najmłodszych lat był osobą bardzo pobożną, dlatego też mając kilkanaście lat wstąpił do seminarium duchownego. Swój majątek, który odziedziczył po rodzicach, rozdał biednym. Mógł żyć w luksusie, ale wolał pomóc biednym i potrzebującym i to właśnie im rozdał swoje bogactwa. Prezentami obdarowywał również dzieci. Czynił to jednak w taki sposób, aby obdarowany nie wiedział, kto jest darczyńcą. Jakie prezenty dostawały od niego dzieci? Najczęściej obdarowywano je chlebem, orzechami, pieniędzmi na słodycze i książkami, krzyżkami, świętymi obrazkami, tabliczkami, ptaszkami w klatce lub... różgą. Był człowiekiem dobrym, pobożnym, miłosiernym, o wielkim sercu, dlatego mieszkańcy Miry wybrali go na swojego biskupa. Wszyscy go uwielbiali i szanowali. Dożył sędziwego wieku żył ponad 70 lat. Zmarł 6 grudnia i w tym dniu jest wspominany. Święty Mikołaj to wspaniała postać człowieka niosącego miłość i szczęście. Dziś Mikołaj to sympatyczny staruszek, koniecznie z długą brodą i zaokrąglonym brzuchem, w czerwonym stroju i czapce z pomponem. Mieszka w Laponii lub na biegunie północnym. W okresie Świąt Bożego Narodzenia rozdziela dzieciom prezenty saniami ciągniętymi przez zaprzęg reniferów. Postać Mikołaja wywołuje uśmiech na twarzy dzieci, daje im wiele radości w czasie oczekiwania na narodziny Jezusa.

„Jak wygląda Mikołaj?” – wypowiedzi dzieci.

Nauczyciel pokazuje portret Świętego Mikołaja i Mikołaja współczesnego. Dzieci opisują ich wygląd, wskazują podobieństwa i różnice. Dzieci odpowiadają na pytania:

- Po czym można poznać Świętego Mikołaja?
- Do czego nawiązują wymienione rekwizyty?

czerwony płaszcz, czapka, laska (pastorał) – strój biskupi

siwa broda – wiek

worek z prezentami – działalność Mikołaja

„Podajemy paczki z prezentami” – zabawa ruchowa.

Dzieci ustawione dookoła dywanu. Przed każdym z nich położone jest pudełko (woreczek). Maszerują dookoła dywanu w rytm muzyki – W.A. Mozarta „Marsz turecki”. Na sygnał – uderzenie w tamburyn, zatrzymują się, biorą pudełko (woreczki) i przekazują z rąk do rąk, w prawą stronę w rytm muzyki. Na dwa uderzenia w tamburyn, kładą pudełka (woreczki) na dywanie i maszerują dookoła w rytm muzyki.

„Gdzie mieszka Mikołaj?”

Ćwiczenie z książki „Pięćciolatek – Razem poznajemy świat” cz. 2, s. 10

Cel: ćwiczenie spostrzegawczości, logicznego myślenia.

Zajęcia dydaktyczne – 5-6-latki

(scenariusz opracowały: Dorota Kossakowska, Agnieszka Olędzka)

Temat 1: „Dlaczego lew jest królem zwierząt?” – słuchanie bajki.

Cele:

- wzbogacanie wiedzy na temat charakterystycznych cech zwierząt egzotycznych,
- doskonalenie umiejętności wyrażania swoich myśli i opinii,
- wdrażanie do uważnego słuchania.

Rozwijane kompetencje kluczowe:

- w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Środki dydaktyczne: bajka „Król zwierząt” Doroty Kossakowskiej, bębenek.

PRZEBIEG:

„Król zwierząt” – słuchanie bajki.

Działo się to bardzo dawno temu. Na sawannie afrykańskiej mieszkało dużo zwierząt. Były żyrafy, antylopy, słonie, zebry, nosorożce, żyrafy, bawoły, lwy, lamparty, gepardy, szakale, hieny, sępy, strusie, węże i kameleony. Każda grupa zwierząt żyła swoim życiem. Pewnego dnia na sawannę przybyli ludzie. Spędzili na niej kilka dni, a odjeżdżając zostawili książkę, w której sęp znalazł obrazek przedstawiający króla. Miał na głowie koronę i ubrany był w piękne szaty. Sęp przyniósł książkę i pokazał innym zwierzętom. Wszyscy zachwycali się wyglądem króla, widzieli wokół niego tłumy ludzi i pomyśleli, że jest to chyba ktoś bardzo ważny. Podziwiali go i wtedy zrodziła się myśl, aby wybrać spośród siebie króla. Ogłosili więc, że jutro w południe pod baobabem odbędzie się spotkanie zwierząt. Przewodniczącym spotkania został sęp, który z uwagą przysłuchiwał się kandydatom. Pierwszy wystąpił słoń.

– Jestem duży, mam długą trąbę, którą umiem zrobić prysznic i potrafię głośno trąbić – powiedział słoń.

Jako druga wystąpiła żyrafa.

– Jestem spokojna, do wszystkich nastawiona pokojowo i jestem najwyższa ze wszystkich zwierząt – zaprezentowała się żyrafa.

Kolejnym kandydatem był struś.

– Mam piękne pióra i bardzo szybko biegam – powiedział struś. Moje nogi uzbrojone są w mocne pazury, które pomagają mi, gdy muszę bronić się.

Nagle do grupy obradujących zwierząt zaczął podchodzić lew. Wystraszone antylopy i zebry już szykowały się do ucieczki, ale zorientowały się, że to przecież południe, a lwy polują o świcie lub o zachodzie słońca.

– Co tutaj się dzieje? – zapytał lew swoim grubym głosem.

– Szukamy kandydata na króla – odpowiedział słoń – najbardziej odważny ze wszystkich zwierząt.

- A po co wam król? – zapytał zdziwiony lew.
- Ludzie mają króla, więc i my chcemy go mieć.
- A jaki powinien być król? – zapytał lew.
- Mądry, odważny, silny, szybki, piękny – wymieniał królewskie cechy sęp.
- I co? – zapytał lew – macie już kandydata?
- Jeszcze nie – odpowiedział sęp – ale wydaje mi się...
- Co ci się wydaje? – zapytał zniecierpliwiony lew.
- Wydaje mi się, że ty posiadasz wszystkie cechy króla, więc... – powiedział sęp.
- Więc co? – powiedział lew.
- Więc myślę, że to ty powinieneś zostać królem zwierząt. Czy zgadzasz się? – zapytał sęp.
- A co na to inne zwierzęta? – odezwał się lew.
- Tak, tak, zgadzamy się z tym co mówi sęp – odpowiedziały inne zwierzęta. Jesteś mądry, odważny, silny, szybki i piękny.
- Dobrze – powiedział lew. – Przyjmuję waszą propozycję. Ale jako król ustalam, że po mnie królem będzie mój syn, po nim mój wnuk. I tak aż do chwili, gdy na sawannie będzie choć jeden lew. Władza królewska należy do lwów – zakończył swoją przemowę król i głośno zaryczał. A wszystkie zwierzęta z szacunkiem schyliły przed nim głowy.

Rozmowa na temat bajki.

- Jakie zwierzęta mieszkały na sawannie?
- Kto pewnego dnia przybył na sawannę?
- Co znalazł sęp?
- Czyją podobiznę zobaczyły w książce zwierzęta?
- Jak wyglądał król?
- W jakim celu zwierzęta zebrały się w południe pod baobabem?
- Jakie zwierzęta startowały w konkursie na króla?
- Co powiedział o sobie słoń?
- Jak zaprezentowała się żyrafa?
- Co powiedział o sobie struś?
- Kto przyszedł do grupy obradujących zwierząt?
- Jakie cechy według zwierząt powinien posiadać król?
- Kogo wybrano na króla zwierząt?
- Jakie informacje przekazał lew zwierzętom podczas swojego pierwszego wystąpienia?

„Czy zwierzęta dokonały słusznego wyboru?” – burza mózgów.

Dzieci oceniają, czy bajka której słuchały przedstawia wydarzenia prawdziwe, czy fikcyjne. Wyrażają swoje zdanie na temat tego, czy zwierzęta dokonały słusznego wyboru. Jeżeli nie zgadzają się ze zwierzętami, to kto według nich powinien zostać królem zwierząt.

„Poranny spacer antylopy” – zabawa orientacyjno – porządkowa.

Dzieci są antylopami, które wyszły na poranny spacer. Poruszają się po sali w rytmie ćwierćnutowym i ósemkowym. Na hasło „lew” – gromadzą się w wyznaczonym miejscu sali i stoją nieruchomo.

Zajęcia dydaktyczne 6-latków

(scenariusz opracowały: Dorota Kossakowska, Agnieszka Olędzka)

Temat 1: „Las jesienią” – zabawy dydaktyczne.

Cele:

- zwrócenie uwagi na zmiany zachodzące w świecie roślin w różnych porach roku,
- rozwijanie zainteresowań jesienną przyrodą,
- usprawnianie narządów mowy.

Rozwijane kompetencje kluczowe:

- w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Środki dydaktyczne: opowieść ruchowa „Co mówi las?” Doroty Kossakowskiej, worek, kasztany, żołędzie, liście, noski klonowe, ilustracje jesiennego lasu, sylwety liści – różne kolory i gatunki.

PRZEBIEG:

„Jesienny worek” – zagadki dotykowe.

Do worka nauczyciel wkłada różne rzeczy pochodzące z lasu (jarzębina, liść, nosek klonowy). Dzieci po dotyku rozpoznają co jest w worku. Po wyjęciu wszystkich darów lasu segregują je według gatunku i przeliczają elementy we wszystkich zbiorach.

„Co mówi las” – opowieść ruchowa połączona z ćwiczeniami artykulacyjnymi.

W jesienny dzień dzieci wybrały się do lasu. W górze (*dzieci unoszą ręce w górę*) świeciło słońce, a lekki wietrzyk delikatnie poruszał listkami (*naśladują poruszanie się listków*). Nagle dzieci usłyszały dzięcioła, który stukał w drzewo (*naśladują dzięcioła stuk, stuk, stuk*). Posłuchały go chwilę i poszły dalej. Ujrzały zająca, który siedział pod krzakiem. Gdy zobaczył dzieci zaczął biec w stronę polany (*dzieci mówią kic kic kic* i naśladują kicanie zająca). Na wysokiej sośnie siedziała ruda wiewiórka. Szukała dorodnych szyszek, z których wyjmowała nasiona. Niektóre szyszki zrzuciła na ziemię (*dzieci mówią pac, pac, pac*). Dzieci idąc po lesie wsłuchiwały się w odgłosy wydawane przez pękające pod ich nogami gałęzie (*trach, trach, trach*). Oddychały świeżym powietrzem (*nabierają powietrze nosem, wydychają ustami*). Postanowiły zaśpiewać piosenkę wszystkim mieszkańcom lasu (*dzieci śpiewają dowolną piosenkę*).

„Jak zmienia się jesienny las?” – wypowiedzi dzień w oparciu o ilustrację.

- las liściasty – kolorowe liście,
- las iglasty – sosny, świerki – bez zmian,
- zwierzęta – gromadzą zapasy,
- nie ma ptaków.

„Kasztankowe rytmy” – ćwiczenia logorytmiczne.

Dzieci recytują rytmicznie tekst wykonując jednocześnie wskazane przez nauczyciela ruchy.

<i>Kasztankowe rytmy</i>	– marsz
<i>Klaszczę raz, dwa, trzy</i>	– trzy klaśnięcia
<i>Do przodu idziemy</i>	– marsz
<i>Kasia ja i Ty</i>	– wskazywanie dłonią kolegów i siebie
<i>W kasztankowym rytmie</i>	– marsz
<i>Zaraz zatańczymy</i>	– zatrzymanie się, poruszanie biodrami w prawo i lewo
<i>Będą trzy podskoki</i>	– trzy podskoki
<i>I obrót zrobimy.</i>	– obrót wokół własnej osi

Karta pracy, cz. 1, s. 31.

Pisanie litery **a, A** w poszerzonej liniaturze. Po śladzie i samodzielnie (dla chętnych dzieci).

„Pozbieraj liście” – zabawa orientacyjno – porządkowa.

Dzieci poruszają się po sali w rytmie granym na bębnie. Na przerwę w muzyce podnoszą z podłogi liście według ilustracji nauczyciela. Np. podnieś 2 liście czerwone, podnieś trzy liście dębu itp.

Zajęcia dydaktyczne 6-latki

(scenariusz opracowała Joanna Żarniewska)

Temat: „Brzydkie Kaczętko” – drama.

Cele:

- utrwalenie treści bajki „Brzydkie Kaczętko”,
- wczuwanie się w charakter postaci i sytuacji,
- rozwijanie umiejętności współpracy i współdziałania w grupie.

Rozwijane kompetencje kluczowe:

- w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Środki dydaktyczne: koce, piórka, płyta CD z muzyką relaksacyjną.

PRZEBIEG:

„Moje imię” – ćwiczenie intonacyjne.

Dzieci wypowiadają swoje imię w różny sposób, np. ze złością, sylabami, przeciągając, ze zdziwieniem, radośnie z dodaniem ruchu (tupnięciem, klaśnięciem).

„Brzydkie kaczątko” – przypomnienie treści popularnej bajki.

„Pewnego razu kaczką wysiadywała swoje jajka. Po pewnym czasie skorupki zaczęły pękać i pisklęta po kolei, wykluwały jedno po drugim. Tylko ostatnie jajko nie chciało pęknąć.

Kaczka wytrwale wysiadywała je jeszcze przez trzy dni. Po wykluciu okazało się, że jest to wyjątkowo duże i brzydkie szare kaczątko, które wyglądem bardzo różniło się od innych kaczych dzieci, przypominało pisklę indyckie.

Następnego dnia matka wybrała się z małymi nad wodę, gdyż chciała przekonać się, czy w istocie ten szaraczek to indyckie maleństwo. Dobrze wiedziała, iż takie młode indyki nie potrafią pływać. Wskoczyła do wody, a za nią wskoczyła gromadka kaczuszek. Już po chwili okazało się, że brzydkie kaczątko pływa lepiej od braci i siostr. Matka uznała, że skoro jest z niego taki dobry pływak, to na pewno musi być jej dzieckiem.

Kaczuszki wyszły na ląd i znalazły się na podwórzu, gdzie młoda matka przedstawiała swoje dzieci innym zamieszkującym okolicę zwierzętom. Oczywiście żółte podobały się wszystkim bez wyjątku, ale widząc szarego, każdy czuł odrazę. Wyśmiewano się z jego odmienności. Kury i kaczki dziobały niemile dla ich oczu kaczątko, szczypały je. Dziewczyzna przynosząca karmę dla ptaków odtrąciła szaraczka nogą. Doszło do tego, iż nawet matka zaczęła pisklę odtrącać. Brzydkie kaczątko nie wytrzymało tego poniżania i uciekło w świat.

Poleciało na bagna, gdzie poznało stado dzikich kaczek. One także dokuczały mu z powodu wyglądu, ale pozwoliły przyłączyć się do swojej grupy. Niestety, był to czas polowań na kaczki i wiele ptaków zostało zastrzelonych przez myśliwych. Biedne kaczątko bardzo się bało; gdy ustały strzały, zaczęło szukać innego schronienia.

Trafiło do małej chatki, gdzie razem ze starszą kobietą mieszkał kot i kwoka. Jednak kaczątko nie było tam szczęśliwe, mieszkańcy dokuczali mu, a staruszka kazała znosić jaja. Powędrowało nad wodę. Pewnego dnia ujrzało stado łabędzi, pięknych, białych ptaków. Choć nie znało tych stworzeń, to poczuło chęć bycia do nich podobnym.

Nadeszła zima. Kaczątko pewnego dnia przymarzło do lodu. Na szczęście przechodzący obok wieśniak uratował je od niechybnej śmierci: rozbił lód i przyniósł ptaka do swojego domu. Tam kaczątko odżyło. Po paru dniach zaczęło psocić i narobiło wiele szkód: rozlało mleko, wpadło do dzieży z masłem, do beczki z mąką, aż gospodyni wyrzuciła je z powrotem na śnieg. Kaczątko zaszło się w sitowiu na bagnach.

Wreszcie nadeszła wiosna. Malec nie widział dla siebie żadnej nadziei, czuł się samotny i niekochany. Kiedy tak pływał i rozmyślał, ujrzał ponownie wspaniałe łabędzie. Zapragnął choć na chwilę zbliżyć się do nich. Podpłynął, spuścił głowę i czekał na to, co miało się stać. Wtedy zobaczył swoje odbicie w tafli wody i z zaskoczeniem stwierdził, że jest pięknym łabędziem, że wyrosły mu wielkie skrzydła! Inne ptaki gładziły jego piórka dziobami i wyrażały swój zachwyt nowym członkiem stada. Do ogrodu przyszły dzieci, które lubiły patrzeć na łabędzie. Chwalały wygląd młodego ptaka, cieszyły się i klaskały głośno. Pierwszy raz w ży-

ciu kaczątko czuło się akceptowane, kochane i piękne. Pierwszy raz radość rozpieęła jego maę, ptasie serduszek”.

Pytanie do dzieci: Czy znacie przykady z życia, że ktoś się z kogoś wyśmiewa? Z jakiego powodu?

Uzupełnienie wypowiedzi dzieci: Ludzie, którzy mają inny kolor skóry, są ubodzy, gorzej ubrani, niepełnosprawni, koledzy, którym coś się nie uda, uczniowie w szkole, którzy gorzej się uczą, nie zawsze są dobrze traktowani wśród swoich znajomych, czasami są odrzucani i odpychani, traktowani jak wrogowie. Czują się wtedy bardzo źle, jest im smutno. A przecież każdy chce być szczęśliwy. Inny nie znaczy gorszy.

„Wykluwanie się kaczątek” – drama.

Dzieci układają się na dywanie, przykrywają kocami, wyobrażając sobie, że znajdują się w skorupce jajka. Na umówiony sygnał zamieniają się w pisklęta. Próbują powoli wydostać się na świat, przepychają się, wyczołgują spod koców. Robią pierwsze, nieporadne kroki. Wybieramy mamę – kurę a dzieci ustawiają się za nią i idą powoli.

„Taniec z piórkami” – dzieci otrzymują piórka białe i szare, z którymi tańczą do muzyki: podrzucają, dmuchają, kołyszą, łapią, przekazują z ręki do ręki, głaszczą – piórko to jest ich kaczątko albo łabędź.

„Brzydkie kaczątko” – drama.

A) Dzieci otrzymują szare piórka, wchodzą w rolę Brzydkiego kaczątko. Nauczyciel czyta fragment tekstu:

„Kaczuszki wyszły na łąd i znalazły się na podwórzu, gdzie młoda matka przedstawiała swoje dzieci innym zamieszkującym okolicę zwierzętom. Oczywiście żółte podobały się wszystkim bez wyjątku, ale widząc szarego, każdy czuł odrazę. Wyśmiewano się z jego odmienności. Kury i kaczki dziobały niemię dla ich oczu kaczątko, szczypały je. Dziewczyna przynosząca karmę dla ptaków odtręciła szaraczka nogą”.

Uświadomienie dzieciom, jak bardzo kaczątku było źle i przykro. Odczuwało smutek, żal, wstyd. Dzieci pokazują te emocje w ciele.

B) „Pocieszanie brzydkiego kaczątko” – dzieci odkładają szare piórka, próbują znaleźć słowa otuchy i wsparcia.

C) Dzieci otrzymują białe piórka. Nauczyciel czyta końcowy fragment bajki, dzieci pokazują uczucia: zdziwienie, radość, dumę.

Dzieci porównują przeżycia. Co czujemy, gdy jesteśmy krytykowany, a co, gdy słyszymy komplementy na swój temat?

„Czy wiesz, jak się zachować?”- quiz.

Spotykasz na ulicy kolegę, koleżankę, którego słabo znasz:

– uśmiechasz się i mówisz cześć,

- nie patrzysz w jej/jego stronę,
- pokazujesz język.

Kolega namawia cię żebyś uderzył kogoś:

- powiesz mu, że tak się nie robi,
- posłuchasz go i uderzysz,
- uderzysz i uciekniesz.

Kolega często cię przezywa, co robisz:

- też go przezywasz,
- namawiasz innych by go przezywali,
- próbujesz mu powiedzieć, żeby tego nie robił.

Bawisz się z swoją ulubioną koleżanką, podchodzi do was inne dziecko i pyta, czy może się dołączyć:

- mówisz że nie może,
- zapraszasz do wspólnej zabawy,
- mówisz: ty się nie nadajesz do takiej zabawy, idź pobaw się sam/sama.

„Kto ma...” – zabawa integracyjna.

Nauczyciel zwraca się do dzieci: „Każdy z nas jest inny. To nie znaczy, że gorszy. Mamy ze sobą też wiele wspólnego. Przekonajmy się o tym”.

Dzieci ustawiają się w kręgu. Nauczyciel prosi, by do środka weszły dzieci, które łączy wspólna cecha, np. mają kręcone włosy, mają brązowe oczy, lubią wyprawy do kina, mają rodzeństwo, są jedynakami, najbardziej lubią lody truskawkowe, boją się burzy, przychodzą pieszo do przedszkola, lubią kolor czerwony, ...

„Piórkowy masaż” – masaż relaksacyjny w parach.

Jeden z uczestników otrzymuje dwa piórka, które trzyma w obu dłoniach masuje kolegę, następnie przekazuje piórka drugiemu dziecku. Dziecko głaszcze kolegę po dłoniach, delikatnie dotyka twarzy w rytm muzyki.

6. WSPÓŁPRACA Z RODZICAMI

Rodzina to naturalne i najważniejsze środowisko oddziałujące na dziecko. W momencie rozpoczęcia przez dziecko edukacji przedszkolnej, przedszkole staje się partnerem rodziców w działalności wychowawczo-dydaktycznej. Skuteczność działań zależy od ścisłej współpracy obu środowisk – rodzinnego i przedszkolnego. Konieczne jest podjęcie jednolitych oddziaływań wychowawczych, które przyniosą oczekiwane efekty. Rodzice informują pracowników przedszkola jakie są ich oczekiwania, wspólnie ustalają reguły współpracy.

Formy współpracy przedszkola z rodzicami.

- rozmowy indywidualne,
- ogólne zebrania z dyrektorem przedszkola,
- zebrania grupowe,
- spotkania warsztatowe dla rodziców i dzieci,
- wykłady, prelekcje – pedagogizacja rodziców,
- konsultacje ze specjalistami,
- indywidualne konsultacje,
- zajęcia prowadzone przez rodziców wykonujących ciekawe zawody,
- wystawa prac dzieci,
- strona internetowa przedszkola,
- udział w uroczystościach przedszkolnych, dniach i zajęciach otwartych,
- wspólne wycieczki, festyny.

Współdziałanie przedszkola z rodzicami wpływa pozytywnie na dziecko, a ujednoczone metody pracy sprzyjają osiągnięciu lepszych efektów wychowawczych.

7. DIAGNOZOWANIE OSIĄGNIĘĆ ROZWOJOWYCH DZIECKA

„Nauczyciele systematycznie informują rodziców o postępach w rozwoju ich dziecka, zachęcają do współpracy w realizacji programu wychowania przedszkolnego oraz opracowują diagnozę dojrzałości szkolnej dla tych dzieci, które w danym roku mają rozpocząć naukę w szkole”.

Zaleca się dokonanie obserwacji dzieci 2 lub 3 razy w roku I-wrzesień/październik, II maj/czerwiec, lub I-wrzesień/październik, II-styczeń/luty, III maj/czerwiec. Nauczyciel prowadzi obserwację pedagogiczną dzieci, analizuje i podsumowuje wyniki obserwacji. Obserwacje prowadzi się w celu poznania potrzeb i możliwości dziecka oraz opracowania programu, który wspomaga i koryguje rozwój dziecka.

Dzieciom rozpoczynającym edukację szkolną należy wykonać diagnozę dojrzałości szkolnej.

Diagnozie podlegają cztery obszary rozwoju dziecka: fizyczny, emocjonalny, społeczny i poznawczy. Diagnozy dokonuje się dwa razy w roku – październik/listopad, która służy rozpoznaniu potrzeb dziecka oraz w kwietniu. Druga diagnoza pomaga w przygotowaniu rodzicom informacji o gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole. Nauczyciel przedszkola przygotowuje ją do końca kwietnia danego roku szkolnego, w którym dziecko rozpoczyna naukę w szkole podstawowej.

Cele diagnozy przedszkolnej:

- poznanie możliwości i potrzeb dziecka,
- podjęcie działań, które wyrównają start szkolny dziecka,
- zapoznanie rodziców z wynikami diagnozy, która pomoże rodzicom w podjęciu decyzji o posłaniu dziecka do szkoły.

Metody i techniki diagnozowania:

- obserwacja dziecka podczas zabaw swobodnych, ruchowych, zajęć dydaktycznych, zabaw proponowanych przez nauczyciela, na placu zabaw, na spacerze,
- analiza prac dziecka,
- badanie przeprowadzone przy użyciu gotowych arkuszy obserwacji, diagnozy,
- analiza dokumentacji z poradni specjalistycznych,
- rozmowa z rodzicami.

Rzetelnie przeprowadzona diagnoza umożliwi lepsze poznanie potrzeb dziecka, co zapewni dziecku rozpoczynającemu naukę w szkole, powodzenie w nauce.

Do Programu wychowania przedszkolnego dostosowane są Arkusze obserwacji (trzylatka, czterolatka, pięcioletka) oraz Diagnoza dojrzałości szkolnej (dostępne w wersji elektronicznej na www.podrecznikarnia.pl)

Badane umiejętności dzieci są zgodne z podstawą programową wychowania przedszkolnego.

8. INDYWIDUALIZACJA PRACY Z DZIECKIEM W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

W każdej grupie przedszkolnej są dzieci o różnych potrzebach i możliwościach. Zasób ich wiadomości i umiejętności różni się. Dlatego też nauczyciel zobowiązany jest do prowadzenia indywidualizacji pracy z dziećmi. Dotyczy to dzieci, które wolniej rozwijają się, są szczególnie uzdolnione lub posiadają specjalne potrzeby edukacyjne. Indywidualizacja prowadzona jest w celu wyrównania szans edukacyjnych dzieci, aby ich start w szkole zakończył się powodzeniem. Zadaniem nauczyciela jest rozpoznanie możliwości dziecka oraz dobranie takich metod i form pracy, które pomogą w wyrównaniu szans edukacyjnych lub rozwiną zdolności dziecka. Ważną rolę w diagnozowaniu dziecka pełni obserwacja. Nauczyciel prowadzi ją w różnych momentach pobytu dziecka w przedszkolu – podczas zabawy, codziennych czynności w grupie, zajęć dydaktycznych, spacerów, wycieczek. Obserwacja pozwala ocenić funkcjonowanie dziecka w grupie rówieśniczej, jego umiejętność komunikowania się z nauczycielem i innymi dziećmi, samodzielność, sposób reagowania na sytuacje trudne.

8.1 Wspomaganie dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Nauczyciel pracujący z dzieckiem w wieku przedszkolnym rozpoznaje jego potrzeby obserwując funkcjonowanie dziecka w grupie, podczas rozmów z rodzicami, a także na podstawie posiadanych dokumentów. Nauczyciel zobowiązany jest w taki sposób dobrać metody i formy pracy, aby wszystkie dzieci miały możliwość wykazania się umiejętnościami, aby mogły osiągnąć sukces. Z dzieckiem o specjalnych potrzebach edukacyjnych nauczyciel pracuje podczas pobytu dziecka w grupie przedszkolnej, a także na zajęciach prowadzonych w grupach terapeutycznych lub indywidualnie. Pracując indywidualnie nauczyciel dostosowuje zadania i tempo pracy do możliwości dziecka. Może też ograniczyć bodźce rozpraszające dziecko.

Dziecko ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi wymaga wsparcia, rozwijania zaburzonych funkcji w celu wyrównania szans edukacyjnych.

Ćwiczenia usprawniające percepcję wzrokową:

- segregowanie obrazków na grupy tematyczne,
- dobieranie par obrazków,
- zapamiętywanie szczegółów na obrazkach,
- układanie obrazków zgodnie z instrukcją,
- wyszukiwanie różnic na obrazkach,
- układanie obrazków z części,
- rozpoznawanie figur w krótkich ekspozycjach,
- dobieranie par figur,
- uzupełnianie figur brakującymi elementami,
- rysowanie elementów według wzoru i instrukcji słownej,
- porządkowanie historyjek obrazkowych według kolejności zdarzeń,

- układanie obrazków według wzoru i z pamięci,
- różnicowanie liter o podobnych kształtach,
- dobieranie liter małych i wielkich,
- dobieranie liter drukowanych i pisanych,
- dobieranie par wyrazów podobnych wizualnie.

Ćwiczenia usprawniające percepcję słuchową:

- rozpoznawanie dźwięków z otoczenia,
- różnicowanie dźwięków (długość dźwięku, głośność),
- rozpoznawanie źródła dźwięku,
- rozpoznawanie osób po głosie,
- rozpoznawanie dźwięków instrumentów muzycznych,
- liczenie wypowiedzianych słów,
- liczenie sylab,
- kończenie słów rozpoczynających się daną sylabą,
- wyodrębnianie głosek w nagłosie, wygłosie, śródgłosie,
- dobieranie obrazków, których nazwy rozpoczynają się od danej głoski,
- układanie słów z daną głoską,
- wyodrębnianie głosek w słowach.

Ćwiczenia doskonalące sprawność manualną:

- prace z plasteliną, modeliną, masą solną,
- wycinanie i wydzieranie elementów,
- nawlekanie koralików, makaronu,
- zgniatanie serwetek, gazety,
- przewlekanie sznurków przez otworki,
- kreślenie linii poziomych (od strony lewej do prawej) i pionowych (z góry na dół),
- rysowanie fal, spirali, okręgów,
- rysowanie po śladzie, łączenie kropek,
- rysowanie w kratkach według wzoru,
- rysowanie miękkimi kredkami akwarelowymi,
- rysowanie pisakami,
- kalkowanie, stemplowanie,
- wypełnianie wzorów plasteliną,
- wypełnianie konturów kawałkami papieru,
- malowanie dużych powierzchni ograniczonych konturem,
- rysowanie rozpoczętych szlaczek,
- pisanie wzorów literopodobnych,
- obrysowywanie szablonów,
- konstruowanie z klocków różnej wielkości.

Podnoszenie samooceny:

- stwarzanie sytuacji do swobodnych wypowiedzi dzieci i wysłuchiwanie ich,
- zauważanie postępów i sukcesów w pracy dziecka,
- udzielanie pochwał przy każdej poprawnej wypowiedzi.

Praca z dzieckiem zdolnym

Dziecko zdolne posiada wysoką inteligencję ogólną, łatwo uczy się, ma szerokie zainteresowania, wyróżnia się zdolnościami specjalnymi, jest pracowite.

Nauczyciel pracujący z dzieckiem w wieku przedszkolnym powinien rozpoznać jego zainteresowania, potrzeby i możliwości. Należy też umożliwić każdemu dziecku wybranie aktywności, które pozwolą mu odkryć jego zdolności.

Rozwijanie zdolności z zakresu mowy i myślenia:

- tworzenie opowiadań na określony temat,
- układanie zakończeń opowiadań, bajek,
- rozwiązywanie krzyżówek literowo-obrazkowych,
- czytanie tekstów obrazkowo-wyrazowych,
- samodzielne czytanie tekstów,
- czytanie globalne nazw przedmiotów z najbliższego otoczenia dziecka,
- czytanie dzieciom młodszym,
- czytanie z podziałem na role,
- tworzenie książek z prostymi tekstami z wykorzystaniem techniki komputerowej,
- układanie zagadek, rymowanek, wierszy.

Rozwijanie zdolności matematycznych:

- układanie treści zadań tekstowych do działań matematycznych,
- wykonywanie działań matematycznych z przekroczeniem progu dziesiętkowego,
- liczenie bez ograniczenia,
- budowanie kompozycji z figur geometrycznych,
- posługiwanie się pieniędzmi – monetami i banknotami,
- poznanie jednostek miary i wagi,
- wykonywanie pomiarów długości z pomocą linijki, centymetra krawieckiego,
- ważenie na wadze szalkowej z wykorzystaniem odważników.

Rozwijanie zdolności plastycznych:

- wykonywanie prac plastycznych w różnych technikach, (kolaż, origami, witraż, pastele),
- rzeźbienie z masy solnej, papierowej,
- wykonywanie prac ze sznurków, materiałów przyrodniczych,
- malowanie na szkle, płótnie,
- wykonywanie prac przestrzennych,
- wykonywanie masek, pacynek,
- oglądanie albumów zawierających dzieła znanych malarzy,

- poznanie dzieł sztuki z różnych epok historycznych,
- wycieczki do muzeum,
- oglądanie wystaw malarskich,
- udział w konkursach plastycznych,
- organizowanie galerii przedszkolnych, wystaw tematycznych,

Rozwijanie zdolności muzycznych:

- rytmizowanie tekstów,
- tworzenie melodii do rymowanek,
- tworzenie akompaniamentu do piosenek na instrumentach perkusyjnych i nietypowych,
- słuchanie muzyki klasycznej, ludowej,
- taniec twórczy z wykorzystaniem chust, szarf,
- zapraszanie do przedszkola muzykujących artystów,
- udział w konkursach muzycznych,
- udział w uroczystościach przedszkolnych.

9. EWALUACJA PROGRAMU

Dokonując ewaluacji Programu wychowania przedszkolnego należy odpowiedzieć na następujące pytania:

- Czy oczekiwania nauczycieli wobec programu zostały spełnione?
- W jakim stopniu realizacja programu wzbogaciła wiedzę dzieci, rozwinęła ich empatię?
- W jaki sposób realizacja programu wpłynęła na zmianę postaw dzieci?
- W jakim stopniu zastosowanie różnorodnych metod pracy wpłynęło na uatrakcyjnienie procesu dydaktyczno-wychowawczego?

Metody ewaluacji:

- obserwacja dzieci,
- prace dzieci,
- zachowanie dzieci,
- wywiad z nauczycielami,
- ocena dyrektora.

Ocena podjętych podczas realizacji programu działań pomoże nauczycielowi w podjęciu decyzji co do wyboru lub rezygnacji z programu w kolejnym roku szkolnym.

BIBLIOGRAFIA

- Bogdanowicz M., Kasica A. – *Ruch rozwijający dla wszystkich*, Harmonia, Gdańsk 2003
- Bogdanowicz M. – *Metoda Dobrego Startu*, WSiP, Warszawa 1995
- Bogdanowicz M. – *Piosenki do rysowania, czyli Metoda Dobrego Startu dla najmłodszych*, Fokus, Gdańsk 1996
- Dryjas K., Jas M. – *Wspomaganie przedszkoli w rozwijaniu u dzieci kompetencji kluczowych*, Warszawa 2017
- Dudzińska I. – *Dziecko sześć lat uczy się czytać*, WSiP, Warszawa 1981
- Dziamska D. – *Papierowy alfabet*, „MAG”, Poznań, 2000
- Dziamska D. – *Edukacja przez ruch. Kropki, kreski, owale, wiązki*, Nowa Era, Warszawa 2015
- Dziamska D., Buchnat M. – *Program wychowania przedszkolnego. Zbieram, poszukuję, badam*, Nowa Era, Warszawa 2017
- Fiedler M. – *Matematyka już w przedszkolu*, WSiP, Warszawa 1983
- Gąsowska T., Pietrzak – Stępkowska Z. – *Praca wyrównawcza z dziećmi mającymi trudności w czytaniu i pisaniu*, WSiP, Warszawa 1994
- Gruszczyk – Kolczyńska E, Zielińska E. – *Dziecięta matematyka 20 lat później*, Bliżej przedszkola, Kraków 2015
- Gruszczyk – Kolczyńska E, Zielińska E. – *Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się*, WSiP, Warszawa 2006
- Gruszczyk – Kolczyńska E, Zielińska E. – *Wspomaganie rozwoju umysłowego czterolatków i pięciolatków*, WSiP, Warszawa 1998
- Hurlok E., *Rozwój dziecka*, PWN, Warszawa 1985
- Jurek A. – *Metody nauki czytania i pisania z perspektywy trudności uczniów*, Harmonia, Gdańsk 2012
- Kędzior – Niczyporuk E. – *O metodzie Klanzy Teoria i praktyka*, Klanza, Lublin 2010
- Kielar – Turska M., *Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata*, WSiP, Warszawa 1992
- Majchrzak I – *Wprowadzanie dziecka w świat pisma*, WSiP, Warszawa 1995
- Olechowska A. – *Specjalne potrzeby edukacyjne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016
- Trześniowski R. – *Gry i zabawy ruchowe, „Sport i turystyka”*, Warszawa 1987
- Właźnik K. – *Wychowanie fizyczne w przedszkolu Przewodnik metodyczny dla nauczyciela*, Juka, Warszawa 1999

AKTY PRAWNE

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016r. – Prawo oświatowe
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. O systemie oświaty Dz. U. 1991 nr 95 poz. 425
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U. z 2017 r., poz. 356
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach Dz. U z 2017r., poz 1591 z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r., w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci Dz. U. z 2017 r. poz 1635 z późn. zm.